

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

***Українська адаптація роману Джорджа Орвелла «1984»:
порівняльно-перекладацький та методичний аспект***

Допущено до захисту «__» _____ 2024 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, доц. Баранова С.В.

Виконала:

студентка групи ПР.мз-31с

Шамрай Надія Сергіївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц.

Прокопенко Антоніна Вадимівна

Суми 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ КНИГИ	
1.1 Переклад творів і текстів художньої літератури	8
1.2 Стратегії художнього перекладу англomовних творів	11
1.3 Специфіка художнього перекладу книг	14
1.4 Історичний розвиток українського художнього перекладу	16
1.5 Основні принципи та критерії якості художнього перекладу	19
РОЗДІЛ 2 ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ КНИГИ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»	
2.1 Особливості лексичних трансформацій при перекладі авторських оказіоналізмів	24
2.2 Стилiстичні аспекти перекладу твору на прикладі перекладу Віталія Данмера та видавництва Жупанського	29
2.3 Методи збереження іронії, сарказму та алегорії в українській адаптації роману	36
2.4 Роль експресивних засобів у збереженні атмосфери роману	38
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ АНТИУТОПІЙ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»	
3.1 Труднощі перекладу авторських неологізмів у романі та їх викладання у навчальному процесі	42
3.2 Аналіз перекладу стилістичних елементів роману на прикладі ключових розділів	46
3.3 Використання прагматичних стратегій у перекладі культурних реалій антиутопії	49
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
РЕЗЮМЕ	65

ВСТУП

Роман англійського письменника Дж. Орвелла «1984» є одним із найвідоміших антиутопічних жанрових творів. До жанрових особливостей досліджуваного роману належать: орієнтація на особистість, ритуалізація суспільного життя, незвична структура тексту, чуттєвість і непристойність, обмеженість простору.

У романі ідеологія правлячого класу через хибну свідомість представлена як інтереси всього суспільства. Ця свідомість формується і закріплюється засобами оказіональної мови – «новомови», в якій кожне оказіональне слово автора набуває ідеологічного значення. Слід зазначити, що «новомовність» – це не лише нова штучна мова, але й відтворення суспільної реальності з усіма її недоліками і проблемами. За допомогою «новомови» Дж. Орвелл створює уявний світ антиутопії, наповнений страхом, повсюдною повною покірністю та постійним контролем громадян з боку влади. Зважаючи на семантичну та функціональну значущість оказіональних слів у романі та те, що вони не мають прямих відповідників у цільових мовах, слід зазначити, що процес їх перекладу є надзвичайно важливим і складним.

Збереження цілісності новомови як мовної системи в перекладі є актуальним для адекватного сприйняття твору читачами іншої лінгвокультури. Перед перекладачем стоїть складне завдання передати не лише кожне оказіональне слово окремо, а й створити своєрідну «версію новомови», зберігши її експресивні особливості та ідейне навантаження.

Якщо переклад нелітературних творів розглядати як майстерність, то переклад художньої літератури та поезії – набагато більше мистецтво. У літературному перекладі є можливість додати або видалити склад тут або там, але перекладач повинен якомога ближче дотримуватись оригінальної просодії. Перекладач повинен уважно стежити за повторенням слів і фраз, розставлянням пауз і розділових знаків, а також за якістю голосних і ритмічними особливостями в своєму перекладі [45].

Розглядаючи роман «1984» як літературний твір, а художній переклад як

мистецтво, особливу увагу слід звернути на форму та ефекти перекладу.

Дослідження перекладу роману Джорджа Орвелла «1984» та подібних антиутопічних творів має значну традицію в межах як західного, так і українського перекладознавства. Одним із перших аналітиків роману був Бернارد Крік, який у своїй праці «George Orwell: A Life» (1980) звертав увагу на особливості стилю автора та їх значення для перекладу. Дослідження мовної гри, okazіоналізмів і політичного дискурсу в антиутопіях також розглядалися у працях Раймонда Вільямса та Майкла Футта, які досліджували, як ці елементи можна адаптувати іншими мовами.

Українські переклади художніх творів, зокрема антиутопій, аналізувала Роксолана Зорівчак у контексті лексичних трансформацій і збереження авторського стилю. Її роботи заклали основу для вивчення проблем адекватності художнього перекладу. Особливості передачі політичної лексики та алегорії у творах Орвелла розглядав Микола Литвиненко, який досліджував українські адаптації в аспекті збереження контекстуальної атмосфери.

Переклад Віталія Данмера привертав увагу дослідників як приклад роботи з okazіоналізмами та іронією в тексті. У своїх працях, присвячених лексичним трансформаціям, Данмер відзначав важливість адаптації мови автора для українського читача. Видання перекладу Жупанського аналізувалося з точки зору стилістичної відповідності, зокрема у працях Ольги Коваленко, яка звертала увагу на роль стилістичних засобів у передачі атмосфери роману.

Проблеми перекладу творів жанру антиутопії досліджували Наталія Мусієнко та Іван Грицак, які аналізували лексичні й стилістичні трансформації, специфічні для текстів із політичним підтекстом.

Актуальність роботи полягає в тому, що багато літературних творів перекладено українською мовою та читається цією мовою. Вони по-різному впливають на людей, але їх правильний висновок і розуміння залежать від способу їх перекладу. У роботі буде проаналізовано модель порівняльного текстового аналізу літературних творів, за допомогою якої перекладач як

перший цільовий читач може проаналізувати оригінал, зробити правильний висновок і синтезувати його з такою ж красою та ефектом у цільовому тексті.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є роман Джорджа Орвелла «1984», а її **предмет** – українська адаптація та порівняльно-перекладацький аспект англomовної книги Джорджа Орвелла «1984».

Мета дослідження – порівняти перекладацький аспект в українській адаптації роману Орвелла «1984».

Виконання визначеної мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- 1) розглянути особливості перекладу творів художньої літератури і текстів українською мовою;
- 2) дослідити стратегії художнього перекладу англomовних творів;
- 3) визначити специфіку художнього перекладу книг;
- 4) проаналізувати порівняльно-перекладацький аспект української адаптації англomовної книги на матеріалі твору Джорджа Орвелла «1984»;
- 5) встановити труднощі перекладу тексту роману на прикладі твору Джорджа Орвелла «1984».

Матеріалом дослідження послугувався оригінальний текст роману та його український переклад, виконаний Віталієм Данмером та переклад видавництва Жупанського.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження було використано такі методи, а саме: аналіз літератури та джерел, проведено вивчення наукових праць, статей і монографій, які стосуються перекладу, лексичних трансформацій та стилістичних аспектів. Порівняльний аналіз, здійснено порівняння тексту оригіналу роману Джорджа Орвелла «1984» із перекладом Віталія Данмера та перекладом видавництва Жупанського. Метод класифікації для систематизації лексичних трансформацій, стилістичних прийомів та способів збереження авторської іронії й алегорії. Метод моделювання для створення рекомендацій щодо методики викладання матеріалів роману в освітньому процесі.

Теоретична значущість дослідження зумовлена тим, що в цій роботі

уточнено та доповнено знання про методи та прийоми перекладу авторських okazіоналізмів і стилістичних засобів у романі «1984», узагальнено принципи збереження іронії, сарказму й алегорії в перекладах художніх творів та запропоновано методичні рекомендації, які можуть бути використані для викладання перекладу та літератури в контексті вивчення роману «1984». Дослідження також може слугувати теоретичною базою для подальших студій у галузі перекладознавства та літературознавства.

Практичне значення цієї роботи полягає у можливості використання її матеріалів для подальшого дослідження перекладів роману Орвелла «1984». Крім того, ці матеріали можуть стати корисними при підготовці спецкурсів, таких як «методика художнього перекладу» з акцентом на передачі стилістичних засобів, іронії та алегорії, «теорія і практика перекладу» із розглядом конкретних прикладів перекладу okazіоналізмів і стилістичних трансформацій або «сучасна англomовна література в перекладах» для аналізу специфіки перекладу художніх творів ХХ століття та спецсеінарів для студентів філологічних факультетів.

Наукова новизна полягає в тому, що в цій роботі вперше проведено детальний порівняльний аналіз перекладів роману Джорджа Орвелла «1984» українською мовою, виконаних Віталієм Данмером та видавництвом Жупанського, з акцентом на лексичні трансформації, стилістичні засоби та способи збереження іронії, сарказму й алегорії. Уточнено роль експресивних засобів у перекладі для збереження атмосфери антиутопії та авторського задуму. Систематизовано основні принципи та методи перекладу okazіоналізмів, використаних у романі, з урахуванням їхнього впливу на сприйняття тексту українським читачем. Обґрунтовано методичний підхід до використання перекладів роману «1984» у навчальному процесі, зокрема у спецкурсах і спецсеінарах для студентів філологічних факультетів. Зроблено внесок у дослідження специфіки перекладу іронії, сарказму та алегорії в англomовній літературі на матеріалі одного з найвідоміших романів ХХ століття.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження було опубліковано статтю *Occasionalisms In The Dystopian Genre: The Translation Aspect* у фаховому журналі *Philological Treatises*, 16 (1), 203–212 у 2024 році.

Структура та обсяг роботи. Відповідно до поставлених цілей дослідження, кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, дванадцятьох підрозділів, висновків та списку використаних джерел (68 позицій), а також резюме. Загальний обсяг роботи складає 70 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ КНИГИ

1.1 Переклад творів і текстів художньої літератури

Художній переклад – це переклад романів і літературних творів. Цей переклад виступає як засіб культурного освічення, сприяє розширенню колективної пам'яті людства і стає важливим компонентом культури самого перекладу [2].

Теоретичною базою для такого перекладу є літературознавча теорія перекладу, яка спрямована на вирішення історико-літературних проблем [14].

З одного боку, це результат міжлітературної комунікації, з іншого боку, це продукт взаємодії міжлітературних впливів. Крім того, цей переклад виступає як результат міжлітературної взаємодії, впливаючи на неї і визначаючи її різними способами [13].

Переклад має дві основні функції: інформування та творення. Переклад романів є найскладнішим. Специфіка жанру вихідного тексту відіграє вирішальну роль у перекладі. У перекладі приказок та прислів'їв кожне слово має значення. Цим вони явно відрізняються від перекладу художнього твору. Це явно відрізняється від перекладу жанру [23].

Художній переклад має кардинальні відмінності у порівнянні з іншими категоріями перекладу, і його особливості різноманітні. Зокрема, художній переклад не тільки надає інформацію читачеві, але й виконує естетичну функцію. Художній образ, створений літературним твором, будь то портрет або зображення природи, незмінно впливає на читача. Тому літературні перекладачі повинні враховувати всі особливості оригінального тексту. Під час читання літературного твору (наприклад, оповідання або вірша, перекладеного з іноземної мови), ми сприймаємо текст разом із його значенням, емоціями і персонажами [26, с. 142].

При цьому досить важко досягти головної мети перекладу, яка полягає в тому, щоб дати читачеві яскравий образ тексту, що дозволяє повною мірою усвідомити і відчутти його суть. Художній переклад інколи відступає від ustalених правил, щоб передати ті витончені нюанси, які автор мав на увазі для свого аудиторіуму, а також культурні контексти, які можуть бути важливими для сприйняття [5, с. 21]. Прямий переклад не завжди здатний передати усю глибину і сенс літературного твору, оскільки кожна мова має свої унікальні особливості та конструкції. Це пов'язано з різноманітністю способів тлумачення висловлювання, в залежності від того, як перекладач сприймає текст і його емоційний заряд. Перекладачі адаптують текст від початку до кінця, вносячи необхідні зміни для збереження початкового змісту [6, с. 18]. Вони враховують не лише лексичний, а й стилістичний аспекти, щоб передати унікальність авторського стилю. Досвідчений перекладач може передати майстерність і гумор автора, зберігаючи при цьому стиль та атмосферу твору. Це є особливо важливим, оскільки багато літературних творів містять тонкі іронічні зауваження або культурні посилання, які можуть бути неочевидними для читача, якщо їх не адаптувати належним чином. Таким чином, успіх художнього перекладу залежить від уміння перекладача бачити за словами глибший зміст і передавати його у відповідній культурній та мовній оболонці [9, с. 150].

Адаптація художньої літератури є складним і водночас творчим процесом, який вимагає від перекладача не лише знання мов, але й глибокого розуміння культурного контексту. Переклад художніх творів – це не просто технічне завдання, а справжня майстерність, що часто є вродженим талантом. Це талант, з яким потрібно народитися, адже в ньому криється щось глибоке, що випромінює емоції та відчуття. Це внутрішнє чуття, яке дозволяє з легкістю працювати зі словами, створюючи тексти, що звучать природно і органічно. Проте, незважаючи на цю природність, робота над художнім перекладом є надзвичайно складною, вимогливою і часто вимагає тривалої самовідданої праці. Перекладач несе велику відповідальність за збереження оригінального

змісту, настрою та атмосфери твору [12]. Це вимагає чуйності до внутрішньої структури тексту, його ритму та мелодії. Перекладач повинен уважно сприймати словесні нюанси та емоційні відтінки, які автор заклав у свій твір, і вміло передавати їх у новій мовній формі. Крім того, важливим є і те, що перекладач має вміти захоплюватися словами, які наділяють текст емоціями та образами. Саме ці слова, зберігаючи свою первісну магію, стають основою для створення цілісних абзаців в адаптованій прозі та поезії. Тож перекладач, що працює з художніми творами, не лише виконує функцію посередника між авторами та читачами, але і сам стає митцем, який вкладає частинку своєї душі у кожен рядок, допомагаючи зберегти і передати культурну спадщину та емоційний заряд оригінальних творів [23].

Професор О.П. Гончаренко підкреслює, що сучасний український читач, на жаль, мало усвідомлює, який величезний досвід та які шедеври перекладацької майстерності створили вітчизняні перекладачі. Роботи таких видатних осіб, як І. Франко, Л. Українка, Т. Шевченко, П. Куліш, М. Зеров, Г. Кочур, В. Мисик, М. Рильський, М. Бажан, Б. Тен, М. Лукаш, М. Стріха та інші, становлять гордість і значний внесок в розвиток українського перекладацтва [13, с. 122].

Таким чином, художній переклад відіграє дуже важливу роль у літературі. Переклади художніх творів можуть бути якісними лише тоді, коли перекладач здатен передати всі художні прийоми, зберегти настрої сюжету та авторський стиль. Вивчення того, як літературний твір сприймається в інших культурах через переклад, дає можливість виявити важливі культурні протиріччя. Необхідно визначити, чи є одна культура абсолютно незрозумілою для іншої на рівні художнього перекладу, а також систематизувати фактори та умови, які гарантують культурну релевантність перекладів художніх текстів [21, с. 134]. Важливість вивчення проблеми відтворення художніх засобів у художніх творах зумовлена також необхідністю відтворення стилістичних ефектів оригінального твору в перекладі.

1.2 Стратегії художнього перекладу англомовних творів

Переклад художнього тексту – один із найскладніших видів перекладу. У період глобалізації у всьому світі особливо зростає інтерес до творів іноземних авторів. Їхні роботи стають доступними для носіїв різних мов. Бездоганні знання іноземної мови, безперечно, необхідні перекладачеві. При цьому велике значення має творча інтуїція та фонові знання [13, с. 119-125].

Визначення стратегій англо-українського перекладу мовних засобів художнього порівняння є актуальним завданням перекладознавства. Така ситуація виникає через те, що подібний переклад вимагає подолання перекладацьких труднощів, зумовлених культурними та лінгвістичними особливостями вихідного тексту. Подолання перекладацьких труднощів, зумовлених культурними та лінгвістичними особливостями тексту оригіналу відображені в еталонах порівнянь [1].

При усвідомленій творчій діяльності та залученості перекладача до створення образів враховуватиметься, наприклад, ступінь активності читача, а саме співучасть у створенні твору, співтворчість, адже досвід читача, його асоціації добудовують текст. Перекладач вирішує питання ступеня адресованості та типу оповідання. Передусім, художній текст відрізняється високим рівнем образності. Частина інформації у художньому тексті можна передати неявно, за допомогою особливої властивості літератури, відомої як «смилова ємність». Ця особливість полягає в тому, що письменник може сказати більше, ніж просто прямий зміст слів, викликаючи роботу як думки, так і почуття, і уяву читача [21, с. 471-477].

Багатогранність структурного розмаїття художнього твору змушує перекладача приділяти особливу увагу, наприклад, хронологічним і логічним планам. Відтак, особливе місце приділяється так званим стратегічним принципам перекладу: розуміння оригіналу, яке завжди передує перекладу. Перекладач при виборі стратегії, природно, керується цими принципами і згодом приступає до стратегічного планування. Автор вибирає стратегію і

слідують їй, адже перекладацька стратегія – це своєрідне мислення перекладача, що керує його діями. Деякі дослідники підкреслюють інтерпретативний аспект цього процесу, описуючи стратегію як «розуміння комунікативної ситуації через інтерпретативні моделі, які сприяють розробленню альтернативних перекладацьких рішень». Можна виокремити три основних етапи перекладацьких стратегій [9, с. 148-154]:

1. аналіз тексту;
2. варіативний пошук;
3. аналіз результатів перекладу.

Основне завдання перекладача – передати всі художні достоїнства оригінального твору, досягти такого ж естетичного впливу, який задумав автор, і створити повноцінний літературний текст мовою перекладу, що максимально зберігає атмосферу й стиль оригіналу. Це вимагає від перекладача не лише глибоких знань обох мов, а й чуття до літературних нюансів, щоб донести до читача всі емоції і думки, закладені автором [7]. Для успішної реалізації стратегії та основного завдання перекладачеві потрібно чітко визначити для себе мету перекладу, яку він прагне досягти. У сфері перекладу художніх текстів зазвичай виділяють три основні мети, які можуть відрізнятися залежно від конкретного твору та його контексту. Перша мета полягає в тому, щоб представити читачам творчість конкретного письменника, з якою вони не можуть ознайомитися самостійно, оскільки не володіють мовою оригіналу [14]. Це дає можливість ширшій аудиторії насолоджуватися літературними шедеврами, які інакше залишилися б для них недоступними. Роль перекладача в цьому процесі стає надзвичайно важливою, оскільки він не лише перекладає слова, але й передає думки, почуття, культурні особливості та ідеї, які містяться в оригіналі. Читачі, які мають можливість ознайомитися з такими творами, можуть глибше зрозуміти культуру та мову автора, а також знайти нові ідеї та натхнення для своїх власних творчих пошуків. [17, с. 79-81]. Отже, перекладач повинен відтворити перед читачем твори автора, його творчу манеру та індивідуальний стиль. Крім того, художній переклад має за

мету ознайомлення читачів з особливостями культури іншого народу, передачу унікальності цієї культури [9]. Третя мета полягає у представленні читачам змісту книги [32]. Однією з особливостей, а також головних складнощів перекладу художніх текстів є засоби виразності та образності. Найчастіше дуже складно передати такі засоби іншою мовою через відсутність прямих еквівалентів, а також наявність певних культурних та інших відмінностей [9].

Таким чином, для досягнення перекладацької еквівалентності з метою передачі всієї інформації, закладеної в тексті оригіналу, перекладач стикається з необхідністю застосування певних міжмовних перетворень або так званих перекладацьких трансформацій [9, с. 353]. Трансформації, у свою чергу, є прийомами, які обслуговують тактику перекладу під час реалізації перекладацького рішення. Дірк Лелабастіда розглядає прийом «заміни» як спосіб досягнення «натуралізації», «модернізації» кінцевого тексту, у той час як «опущення» веде до «універсалізації», «нейтралізації» [32].

Перекладацька стратегія – це алгоритм дій, свідомо обраний перекладачем при перекладі певного тексту (або групи текстів). Дослідники виділяють три основні етапи формування перекладацьких стратегій [23].

Перший етап – доперекладацький аналіз тексту, який передбачає перевірку когнітивної, оперативної, емоційної та естетичної інформації вихідного тексту. Текстологічний аналіз передбачає збір зовнішньої інформації про текст для визначення джерела та мети перекладу, складу інформації та її щільності, комунікативного завдання тексту та жанру мовлення [10].

Другий етап передбачає аналітичний пошук варіантів. Перекладач починає пошук найкращого перекладацького рішення, беручи до уваги типи текстів і перекладацькі переваги, виявлені під час доперекладацького аналізу [11].

На третьому етапі відбувається формальне вичитування тексту, оцінюється стилістична єдність тексту перекладу та виправляються

стилістичні помилки. З одного боку, стратегія перекладу передбачає три етапи, з іншого боку, вона формується і вдосконалюється на кожному етапі. Формування стратегії перекладу передбачає наявність у перекладача певного плану діяльності. Підхід, який перекладач формує для реалізації своєї перекладацької діяльності, є результатом співвідношення чотирьох елементів перекладацької стратегії [4, с. 16–19]:

1. орієнтування в ситуації;
2. постановка цілей;
3. прогнозування;
4. планування.

На основі виділених компонентів можна зазначити, що стратегія перекладу – це план дій перекладача, сформований на базі загального підходу до перекладу в конкретному комунікативному кейсі двомовного спілкування. Ця стратегія визначається специфікою цієї ситуації та метою перекладу, і впливає на професійну поведінку перекладача в межах цієї ситуації [17, с. 79–81].

Отже, стратегії художнього перекладу англomовних творів базуються на збереженні смислової цілісності, стилістичних особливостей та культурної унікальності оригіналу. Ефективність перекладу залежить від адаптації мовних засобів, таких як оказіоналізми, іронія та алегорія, відповідно до мови перекладу, з урахуванням особливостей сприйняття цільової аудиторії. Оптимальне поєднання лінгвістичних і культурних підходів забезпечує максимально адекватну передачу авторського задуму.

1.3 Специфіка художнього перекладу книг

Головним завданням перекладача під час роботи з будь-яким текстом є передача вихідної інформації мовою перекладу. Художні тексти є винятком. Але говорячи про переклад художніх текстів, варто згадати характерні особливості цього стилю мови. До них відносяться образність, емоційна

насиченість, авторська оригінальність. Особливості перекладу художнього твору визначаються насамперед його суттєвими відмінностями від інших видів текстів [16]. Слід зазначити, що перекладач художніх текстів, крім відмінного знання іноземної мови, повинен мати письменницький дар і широкий кругозір, вміти тонко відчувати, щоб максимально точно передати атмосферу оригінального тексту. Буквалізм не прийнятний під час художнього перекладу. Перекладач, який працює на цій ниві, сам має бути творцем та художником. Адже не можна допустити, щоб некомпетентність інтерпретатора завадила донести до іншомовного читача багатство художньої літератури [18].

Слід зазначити, що переклад літературного твору може мати три цілі: передача змісту твору, передача атмосфери і настрою вихідного тексту, передача культурних особливостей іншого народу. Почнемо з першого пункту, щоб одразу виключити можливість такого підходу до перекладу художніх текстів [9].

Буквалізм і дослівність без прагнення передати дух і настрої твору можна назвати однією з помилок, що часто зустрічаються останнім часом у письмових перекладах. Таке перекладацьке читиво не впаде в душу, не викличе інтересу іншомовного читача ні до автора оригіналу, ні до традицій та культурних особливостей іншого народу [19]. Отже, однією з особливостей перекладу художнього тексту є заборона дослівності при перекладі. У цьому аспекті немає єдиної точки зору, але більшість фахівців вважає, що найбільш відомі перекладені твори виходять при дотриманні творчого підходу до процесу перекладу та наявності у перекладача письменницького дару і здатності проникнути в саму суть твору.

Переклад – це специфічна мовна діяльність, яка передбачає, що комунікація відбувається за допомогою посередників, не обмежуючись простим маніпулюванням одиницями мови, а маючи складну структуру [22].

Необхідними елементами є, по-перше, необхідність проміжної сторони, яка відіграє роль отримувача, а саме перекладача або інтерпретатора, і

намагається зрозуміти художній текст, тобто розкрити значення, що стоїть за словами, а по-друге, перекодування мови. Оскільки смисл, який виникає в діяльності, є одиницею свідомості, то шлях, який проходить повідомлення, можна пояснити як від свідомості автора через мовну одиницю і текст до свідомості перекладача, так і від свідомості перекладача через мовний знак до свідомості автора [24]. Унікальність художнього перекладу полягає в передачі мовних особливостей та образної системи художнього тексту. Іншими словами, це смисловий, стилістичний та художній аналіз оригінального твору, тобто розуміння змісту, стилю та образності [15, с. 355].

Отже, художній переклад – це переклад художніх творів, тобто текстів, основною метою яких є художньо-естетичний чи поетичний вплив на читача. Особливістю текстів цього виду перекладу є їхня мистецька цінність. Порівняно з іншими комунікативними завданнями перекладного тексту, на першу позицію виходить завдання «створення художнього образу». Тому на перекладачі художньої літератури лежить особлива відповідальність – відтворити під час перекладу той емоційний вплив на читача, який мав намір передати читачеві автор оригіналу. У художньому перекладі окремі невідповідності висловлювань хоч і призводять часом до спотворення тексту, найчастіше виконують третьорядну функцію. Від художнього перекладу вимагається, щоб він розкрив перед нами не лише образи та думки автора, не лише сюжетні лінії, але й манеру його письма, творчий почерк, стиль.

1.4 Історичний розвиток українського художнього перекладу

Українська перекладацька традиція бере свої витоки ще з часів Київської Русі, коли зародження перекладів мало важливе значення у поширенні християнства та утвердженні культурних основ держави. З огляду на важливість релігії, переклади охоплювали передусім богословські тексти, включаючи Псалтир та Євангеліє, перекладені з грецької та старослов'янської мов [2]. Ці перші перекладені праці суттєво сприяли формуванню місцевих

літературних та церковних традицій на території сучасної України, закладаючи фундамент української книжкової культури.

У XVII-XVIII століттях починає з'являтися тенденція перекладати не лише релігійні, а й світські твори, що відображає новий етап розвитку перекладацької діяльності в Україні. У цей період літературна культура зазнала значного впливу європейського бароко, і це позначилося на характері перекладів [7]. Водночас художні переклади набули естетичного значення, і українські перекладачі почали працювати над адаптацією західноєвропейських літературних текстів для місцевих читачів. Цей період, відомий як доба бароко, став відправною точкою для розвитку національної літературної самобутності. Наприклад, видатний вчений і релігійний діяч Феофан Прокопович відіграв ключову роль у запровадженні європейських культурних зразків через переклади, що сприяло загальній освіченості та культурному обміну між Україною та Європою.

Національне відродження XIX століття стало періодом значного підйому для українського художнього перекладу, адже культурна ідентичність набувала визначеності, а переклади ставали важливим засобом її утвердження. Видатний перекладач і культурний діяч Пантелеймон Куліш, першим переклав Біблію українською мовою, а також працював над перекладами таких класиків, як Вільям Шекспір і Джордж Байрон [5]. Цей етап є важливим у розвитку української перекладацької школи, оскільки завдяки праці Куліша український переклад здобув високий рівень якості та став засобом поширення світової культури. Іван Франко, один із найвизначніших представників тогочасної літератури, активно перекладав твори Гете, Шиллера, Сервантеса та багатьох інших. Франко вбачав у перекладі потужний інструмент для утвердження української літератури як частини світового культурного процесу. На його думку, переклад сприяє не лише культурному обміну, а й формуванню національного літературного стилю [6].

Ситуація з перекладом кардинально змінилася у XX столітті з настанням радянської епохи, коли переклад був поставлений під суворий ідеологічний

контроль. Українські перекладачі, зокрема Максим Рильський і Григорій Кочур, працювали в умовах цензури та політичного тиску, що накладало обмеження на тематику та зміст перекладів. Незважаючи на це, їхня творчість стала взірцем високої майстерності, що дозволяло українському читачеві знайомитися з європейською літературною спадщиною в адаптованому, але якісному вигляді. Рильський, зокрема, створював переклади поезії таких європейських авторів, як Гете та Гейне, зберігаючи їхню художню цінність та стильові особливості. Його роботи вирізнялися майстерною передачею ритміки та поетичної форми оригіналів [5].

Григорій Кочур, відомий перекладач і теоретик перекладу, також зробив вагомий внесок у розвиток українського перекладознавства. Його переклади творів Пушкіна, Верлена, Бодлера й інших європейських класиків стали прикладом адаптації західних літературних зразків, зберігаючи естетичні особливості оригіналів. Кочур обстоював думку, що переклад не обмежується лише передачею змісту, а повинен максимально точно відтворювати художні засоби, ритмічні й стилістичні нюанси оригінального тексту. Крім перекладацької практики, він зробив великий внесок у розвиток теорії перекладу, вивчаючи проблеми інтерпретації стилістичних особливостей і творячи власний підхід до адаптації літературних творів [10].

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році розпочався новий етап розвитку перекладацької традиції, позначений значно ширшими можливостями для культурної самореалізації та творчої свободи. Українські перекладачі отримали можливість вибирати твори для перекладу та реалізовувати власні підходи до їх інтерпретації, що стало важливим для повернення в українську культуру творів, заборонених або обмежених у радянські часи. Сучасний період також відзначений інтенсивним розвитком теорії перекладу, що дозволяє українським перекладачам застосовувати різноманітні підходи до адаптації текстів. Наприклад, переклади Віталія Данмера дозволяють українському читачеві знайомитися із західною літературою, включаючи твори сучасних авторів, які раніше не були

доступними [11].

Таким чином, розвиток українського художнього перекладу є важливою складовою частиною культурної спадщини нації, що виявляє глибокий зв'язок з літературними досягненнями світового масштабу та активно сприяє збереженню національної ідентичності через адаптацію елементів світової культури. Внесок українських перекладачів у цю сферу є надзвичайно цінним, адже саме завдяки їхній праці Україна отримує можливість відчувати себе невід'ємною частиною глобальної культурної спільноти [16].

Перекладачі відіграють ключову роль у розвитку української національної літератури, оскільки вони відкривають українським читачам доступ до кращих зразків світової класики. Завдяки їхній майстерності та творчому підходу світова література стає зрозумілішою та ближчою для українського читача, що, у свою чергу, сприяє збагаченню національної культури. Завдяки таким зусиллям, українці можуть не лише вивчати іноземні твори, але й запозичувати з них ідеї, теми та художні прийоми, що, безсумнівно, стимулює розвиток власної літературної традиції. Таким чином, український художній переклад служить мостом між різними культурами, об'єднуючи їх через слова та ідеї.

1.5 Основні принципи та критерії якості художнього перекладу

Якість художнього перекладу визначається низкою принципів і критеріїв, що забезпечують адекватність передачі оригінального змісту, стилю та емоційної виразності твору [27]. Одним із головних принципів є принцип еквівалентності, який вимагає, щоб переклад максимально точно передавав не лише значення, а й стиль та емоційний настрій оригіналу [33]. Це особливо важливо при перекладі поетичних творів, де ритмічність і рима відіграють ключову роль. Наприклад, переклад творів Шекспіра, виконаний Пантелеймоном Кулішем та Юрієм Кленом, демонструє високий рівень еквівалентності: вони змогли зберегти драматичність та образність, властиву

англійському оригіналу, зберігаючи водночас ритм і структуру віршів, що надає українському читачеві можливість відчувати настрій і стиль Шекспіра [30].

Принцип адекватності є ще одним вагомим аспектом, який вимагає від перекладача точності при передачі ідей та емоційного змісту з урахуванням стилістичних та мовних особливостей. У художньому перекладі адекватність не означає буквальну точність; навпаки, вона потребує гнучкості, щоб передати дух оригіналу [28]. Наприклад, переклад «Божественної комедії» Данте, виконаний Максимом Стріхою, зберігає поетичність і глибину оригіналу, але при цьому використовує українські стилістичні засоби, щоб зробити твір зрозумілішим для сучасного читача [34]. Стріха зберіг важливі метафори і символіку, притаманні Данте, забезпечивши високу адекватність перекладу і близькість до оригіналу.

Ще один важливий принцип – принцип функціональної відповідності, який передбачає збереження загального впливу перекладу на аудиторію. Це означає, що переклад повинен передавати ті ж емоції, що й оригінальний твір, навіть якщо для цього перекладачеві доводиться застосовувати творчий підхід і змінювати певні елементи тексту [28]. Наприклад, у перекладі творів французького письменника Антуана де Сент-Екзюпері, зокрема «Маленького принца», Григорій Кочур знайшов способи передати образність і стиль автора, зберігши мелодійність мови, що допомагає читачам відчувати зворушливу казкову атмосферу. Кочур адаптував французькі культурні елементи, використовуючи українські образи та фрази, щоб зробити історію зрозумілішою для української аудиторії.

Критерій динамічної відповідності також має важливе значення в перекладі, оскільки він визначає здатність перекладу викликати аналогічний емоційний та інтелектуальний ефект у читачів, як і оригінал [31]. Це особливо важливо в художньому перекладі, де мета полягає не лише в передачі змісту, а й у збереженні стилю, атмосфери та емоційної насиченості тексту [38].

Яскравим прикладом цього є переклади поезії Генріха Гейне, виконані

Миколою Бажаном. Його інтерпретації забезпечили збереження емоційного заряду творів, навіть за умови деякої трансформації тексту, що дозволило досягти більшої доступності для українських читачів. Бажан, будучи не лише перекладачем, а й поетом, розумів, як важливо зберегти не лише словесний зміст, але й глибину почуттів, закладених у оригіналі [41].

Переклади Бажана підтримували живу метафоричність Гейне, залишаючи незмінними ключові елементи поетичної форми, такі як ритм, рима та образність [37]. Це свідчить про те, що динамічна відповідність у перекладі є не менш важливою, ніж лексична точність, адже вона дозволяє читачеві відчувати той самий емоційний відгук, який викликає оригінальний текст.

Таким чином, динамічна відповідність виступає важливим критерієм, який перекладачі повинні враховувати, щоб їхні роботи були не лише точними, але й здатними відтворити глибину та складність оригінального твору, даруючи читачам можливість поринути у світ, створений автором [49].

Не менш важливим критерієм у перекладі художніх текстів є збереження ритмічної та поетичної структури. Це завдання стає особливо складним у поетичних перекладах, де ритм та рима є основними компонентами, що формують емоційний та естетичний вплив твору [47].

Прикладом майстерності у збереженні поетичної структури можуть слугувати переклади сонетів Шекспіра, виконані такими перекладачами, як Юрій Клен та Іван Франко. Обидва ці митці продемонстрували високу майстерність у відтворенні ритмічної організації тексту, що було надзвичайно важливим для досягнення віршової цілісності та ритмічності оригіналу [44].

Клен, наприклад, зумів зберегти характерний ямбічний пентаметр, що є основним ритмічним малюнком шекспірівських сонетів. Його переклади не лише зберегли зміст, а й втілили музику оригіналу, завдяки чому читачі мали можливість відчувати ту ж емоційну глибину, яку закладав Шекспір у своїх текстах [51].

Іван Франко також виконав велику роботу в перекладі шекспірівських

сонетів, намагаючись не лише передати сенс, але й відтворити поетичну форму. Його переклади відзначаються майстерним використанням рим, ритмічних структур та образності, що дозволяє читачам відчувати красу оригіналу [39].

Збереження ритмічної та поетичної структури є важливим критерієм, оскільки воно допомагає передати не лише зміст, а й естетичний досвід, який закладений у творі [53]. Завдяки цьому, поетичний переклад стає не лише способом передачі інформації, а й самостійним художнім твором, що викликає емоції та враження у читача [50].

Окрім основних принципів, у процесі перекладу використовуються й додаткові засоби, які сприяють забезпеченню високої якості виконаної роботи. Наприклад, одним з ключових критеріїв точності передачі смислу є збереження всіх смислових шарів та метафоричних елементів оригіналу [48]. Класичним прикладом цього може слугувати переклад епічних творів Гомера, здійснений Борисом Теном. Його версії «Іліади» та «Одіссеї» демонструють вміння передавати не лише базовий зміст, але й епічну велич, яку важко відтворити в інших мовах [54]. Б. Тену вдалося не лише передати фактичну інформацію, а й відтворити глибину та символізм давньогрецької міфології, що відкриває для українських читачів можливість сприймати ці твори в їхній первісній монументальності. Завдяки його майстерності, українські читачі отримали доступ до культурного та історичного контексту, що оточує ці класичні твори. Таким чином, переклади Б. Тена не лише зберігають оригінальний зміст, але й передають емоційний та естетичний вплив, який був притаманний їхньому першоджерелу. Цей приклад яскраво ілюструє важливість творчого підходу до перекладу, коли дотримання високих стандартів якості стає запорукою успішного сприйняття літератури з іншої культури [10].

У загальному сенсі, якісний художній переклад є результатом кропіткої та детальної роботи, що вимагає суворого дотримання принципів еквівалентності, адекватності, функціональної відповідності та творчої

адаптації. Дотримання цих основних принципів та критеріїв не лише підвищує рівень перекладацької майстерності, але й сприяє збереженню емоційного впливу, стилістичних особливостей та авторського задуму, незважаючи на мовні та культурні відмінності, які можуть існувати між оригіналом і перекладом. Завдяки такому підходу, переклад стає не просто механічним відтворенням змісту оригіналу, а самостійним мистецьким твором. Він здатний не лише передати основні ідеї та сюжети, але й вловити дух і художню цілісність першоджерела. Це дозволяє читачеві не тільки зрозуміти текст, а й відчувати ту атмосферу, емоції та думки, які автор закладав у своєму творі. Таким чином, якісний художній переклад виконує важливу роль у культурному обміні, сприяючи глибшому розумінню та сприйняттю інших культур через призму літератури.

РОЗДІЛ 2
ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ
АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ КНИГИ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ
ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»

2.1 Особливості лексичних трансформацій при перекладі авторських okazіоналізмів

У своєму романі-антиутопії «1984» Джордж Орвелл створює вигадану мову для найбільш повної передачі атмосфери. У творі протиставляються *newspeak* (новомова у перекладі В. Данмера, або *новосурж* у перекладі видавництва Жупанського), та *старомова*, тобто літературна англійська [55]. Новомова – це нова мова, яка використовується громадянами тоталітарної держави англійського соціалізму. Він несе у собі певні функції, основна з яких – звести до мінімуму будь-яке незручне для влади мислення суспільства. Для того, щоб контролювати розум населення винаходять нові слова, а слова небажані знищуються. Крім того, одне слово у цій мові може мати лише одне значення [29]. Явище вигаданої мови новомови неможливе без прояву мовної гри – системи авторських okazіоналізмів.

Порівнюючи оригінальний текст роману-антиутопії Джорджа Орвелла «1984» та її україномовний переклад двох авторів, а саме видавництва Жупанського та В. Данмера, можна виділити компоненти мовної гри оригіналу та виявити лексичні трансформації, використані під час перекладу.

(1) *The Ministry of Truth – Minitrue, in Newspeak – was startlingly different from any other object in sight. It was an enormous pyramidal structure of glittering white concrete, soaring up, terrace after terrace, 300 metres into the air* (Orwell G. 1984, с. 12).

(2) *Будівля Міністерства Правди, або Мініправда на новомові (новомова була офіційною мовою Океанії), разюче відрізнялася від інших лондонських споруд. Це була величезна пірамідальна будівля з полірованого білого бетону,*

яка підіймалася, тераса за терасою, на триста метрів вгору (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

(3) *Міністерство Правди – Мініправа мовою новосуржу (офіційна мова Океанії), разюче відрізнялася від будь-яких інших об'єктів у полі зору. Це була жахливо величезна пірамідальна будівля з блискучого білого бетону, що здіймалася, тераса за терасою, на триста метрів угору (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).*

У цьому уривку має місце наявність мовної гри та наявність оказіоналізму *Minitrue*, утвореного шляхом складання основи *true* та скорочення *Mini* від слова *Ministry*, що забарвлює слово абсолютно іншим відтінком. Іменник *truth* (правда) автор замінив на визначення *true* (правий) [56]. Ця мовна гра дає утвореному оказіоналізму *Minitrue* новий зміст: *мінімально правий*. У цьому випадку перекладачі успішно вирішили проблему, замінюючи калькуванням це поєднання українською мовою на *Мініправа*.

Цікаво також відзначити, що нові слова часто мали протилежне значення, ніж їхні дослівні відповідники. Війна була світом, свобода – рабством, незнання – силою (*war is peace, freedom is slavery, ignorance is strength*) [57].

(4) *They were the homes of the four Ministries between which the entire apparatus of government was divided. The Ministry of Truth, which concerned itself with news, entertainment, education, and the fine arts. The Ministry of Peace, which concerned itself with war. The Ministry of Love, which maintained law and order. And the Ministry of Plenty, which was responsible for economic affairs. Their names, in Newspeak: Minitrue, Minipax, Miniluv, and Miniplenty (Orwell G. 1984, с. 13).*

(5) *Це були домівки чотирьох Міністерств, з яких повністю складався державний уряд. Міністерство Правди, яке займалося виробництвом новин, освіти, розваг та образотворчого мистецтва. Міністерство Миру, яке піклувалося про війну. Міністерство Любові, що підтримувало закон та порядок. І Міністерство Достатку, що відповідало за економічні справи.*

Мовою *Новосуржу* їх називали: *Мініправда*, *Мінімир*, *Мінілюб* та *Мінідостаток* (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(6) *Це були будівлі чотирьох міністерств, які і склали весь керівний апарат Океанії. Міністерство правди займалося новинами, розвагами, освітою та образотворчим мистецтвом. Міністерство миру займалося війною. Міністерство любові підтримувало закон і порядок. А Міністерство достатку відповідало за економіку. Їх назви новою мовою звучали так: *Мініправда*, *Мінімир*, *Мінілюб* і *Мінідост* (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).*

Інші скорочення перекладаються так само, як і в попередньому прикладі з *Minitrue* (*Мініправда*): *Ministry of Love* стає *Мінілюбом*, *Ministry of Peace* перекладачі перетворюють на *Мінімир*, а *Ministry of Plenty* стає у перекладі *Мінідостаток*.

(7) *He knew that in the cubicle next to him the little woman with sandy hair toiled day in day out, simply at tracking down and deleting from the Press the names of people who had been vaporized and were therefore considered never to have existed* (Orwell G. 1984, с. 5).

(8) *Він знав, що у кубікулі поруч із ним маленька жіночка з рудуватим волоссям важко працює день у день, просто відстежуючи та видаляючи з Преси імена людей, яких було випаровано та відповідно ніколи не існувало* (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(9) *Він знав, що в кабінці поруч з ним блондинка середніх років день у день відстежувала і видаляла з преси імена людей, яких випарували, щоб зробити так, наче вони ніколи не існували* (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

Візьмемо слово *vaporized*, яке в українському перекладі було замінено okazionalizmom *випаровано* [62]. У художній мові автора термін позначає дії проти людей, які образили тоталітарну британську соціалістичну владу, були пораховані диктатурою і знищені державою. За сюжетом роману, такі люди раптово зникали серед ночі, а всі їхні сліди, включно з документами та

описами, назавжди стиралися. Неологізм *випаровано*, вжитий перекладачем, доволі точно передає основну думку та підходить для передачі явища, оскільки абсолютно зберігає конотацію слова [58]. Буквальний варіант перекладу лексичної одиниці *vaporized* як *випарованийий, зниклий* [68], пропонувався у словниках є менш вдалим, оскільки не передає лексичну забарвленість і задуману автором сатиру.

(10) *And the Ministry had not only to supply the multifarious needs of the party, but also to repeat the whole operation at a lower level for the benefit of the proletariat* (Orwell G. 1984, с. 16).

(11) *І це Міністерство не тільки забезпечувало різноманітні потреби Партії, але ще й прокручувало усі ці маніпуляції на більш низькому рівні на благо пролетаріату* (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(12) *Міністерство повинно було не тільки забезпечувати і задовольняти різноманітні потреби Партії, але і робити те саме на більш низькому рівні, тобто на рівні пролетаріату* (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

Виразом *for the benefit of the proletariat* (буквально: *на благо пролетаріату*), автор іронізує, ніби насміхаючись з порядків вигаданого ним суспільства [59]. Між рядками постає питання, яку насправді користь чи задоволення може споконвічно пролетаріат із продукції низького гатунку [63]. Також державні відносини з населенням у тоталітарній Англії чудово ілюструє ця цитата з антиутопії:

(13) *У лавах партії голосно плескали, але там, де були розташовані лави пролетаріату, якась жінка закотила скандал, що цього не можна показувати при дітях, це нікуди не годиться, і скандалила, поки поліцейський не вивів її.* (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

Лексичну одиницю “benefit” транслювали за допомогою слова низького стилю *потреба*. У перекладі це надає очевидної негативної конотації прихованої сатири Орвелла в оригіналі [60].

(14) *There was even a word for it in Newspeak: FACECRIME, it was called* (Orwell G. 1984, с. 23).

(15) Для цього навіть було слово у новосуржі. ОБЛИЧЧЕЗЛОЧИН, так воно звалось (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(16) На новомові для цього існувало спеціальне слово: це називалося «лицезлочин» (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

Ми бачимо невелику різницю у перекладі двох авторів. Тобто, обличчезлочин мовою анґсоца означав недозволений вираз обличчя, яке вже саме собою було караним злочином [64].

Отже, оказіоналізм можна розглядати як результат креативного словотвору, що спрямований на створення специфічних ситуацій у мові, адже він не є невід'ємною частиною лексичного запасу [61]. Ці мовні одиниці не завжди підлягають традиційним правилам і структурам, але при цьому вони відкривають перед нами широкий спектр можливостей. Оказіоналізми демонструють потенціал мови, її здатність до новаторства та глибокої трансформації, коли вона генерує нові терміни, що вражають своєю оригінальністю і свіжістю. Це справжнє свідчення того, на що здатна людська креативність, коли йдеться про мовлення [42]. Такі слова зазвичай свідомо створюються з урахуванням творчого підходу, який може бути абсолютно індивідуальним, і часто суперечать традиційним законам словотворення. Важливо відзначити, що оказіоналізм не є випадковим явищем, а швидше, він відображає активну позицію мовця, який прагне передати свою думку або емоцію максимально точно та ефективно. Оказіоналізм, таким чином, є мовним явищем, що виникає внаслідок впливу конкретного контексту та ситуації комунікації, що дозволяє виконати актуальне комунікативне завдання [35]. Це може бути, наприклад, вираження специфічних значень, які є необхідними в даний момент і які можуть бути недоступними в межах звичайного словникового запасу. Ці нові слова можуть виникати всупереч усталеним літературним нормам, проте їхнє формування водночас враховує продуктивні та непродуктивні моделі з уже наявного матеріалу в мовній структурі. Оказіоналізми служать яскравим прикладом того, як мова може адаптуватися до нових умов і вимог комунікації, створюючи оригінальні

рішення для вираження думок і емоцій [37]. Крім того, okazіоналізми можуть бути корисними у різних сферах – від літератури до повсякденного спілкування. Вони дозволяють людям експериментувати з мовою, вносячи в неї нові значення, які, в свою чергу, здатні збагачувати культурний контекст. Отже, okazіоналізм не лише збагачує мовний лексикон, але і слугує важливим інструментом для вираження індивідуальності мовця, його креативності та здатності до адаптації в постійно змінюваному мовному середовищі [20].

Okazіоналізм набуває виразності завдяки своїй неординарності на фоні канонічних та нормативних форм. Авторські okazіоналізми в літературі охоплюють надзвичайно широкий лексичний діапазон. Вони часто отримують власні назви, які можуть варіюватися від назв дуже специфічних предметів та дій до найменувань нових об'єктів, а також нереальних і фантастичних персонажів. Багато okazіоналізмів є словами, створеними за певною словотворчою моделлю, що підкреслює їхню оригінальність і свіжість. Ці слова не лише збагачують мову, але й допомагають автору виразити унікальні концепції та ідеї, які важко передати звичайними термінами. Таким чином, okazіоналізми стають важливими елементами стилю автора, оскільки вони здатні створювати нові асоціації, збагачуючи текст і поглиблюючи його зміст. Через цю креативність та інноваційність, okazіоналізми відкривають нові горизонти для сприйняття літературних творів, дозволяючи читачеві зануритися в унікальний світ, створений автором.

2.2 Стилiстичні аспекти перекладу твору на прикладі перекладу Віталія Данмера та видавництва Жупанського

До стилістичних особливостей роману «1984» Дж. Орвелла можна віднести, по-перше, обрану автором точку зору оповідача. Ця особливість є ключовою для розуміння особливостей стилістичного прийому, який використовує автор у своєму творі. Погляд оповідача – це складне стилістичне явище, що регулює взаємовідносини між оповідачем і персонажами та

встановлює відстань між читачем і оповідачем. Роман-антиутопія Орвелла написаний за допомогою обмеженої оповіді від третьої особи [4].

Лексичні okazіоналізми формуються за словотвірними моделями, які вже існують в мові, або ж запозичуються з інших мов. Це дозволяє виявити широкий спектр можливостей для створення нових мовних одиниць, які адаптуються до сучасних умов спілкування. Для зручності класифікації лексичні okazіоналізми в контексті нових медіа можна розділити на три основні групи: okazіоналізми, утворені шляхом словоскладання, які виникають в результаті поєднання двох або більше компонентів, що створюють нове значення, яке може бути зрозуміле в певному контексті; okazіоналізми, утворені шляхом трансформації, де ми маємо справу з видозміною вже існуючих слів або словосполучень, що дозволяє надати їм нових значень або відтінків; і okazіоналізми, утворені шляхом скорочення, які охоплюють нові слова, що формуються шляхом скорочення довгих фраз або словосполучень, роблячи спілкування більш ефективним та динамічним [40]. Ця третя група також включає підгрупи, такі як okazіоналізми, що відповідають за системні елементи та аббревіатури в діловому спілкуванні. Ці нові мовні одиниці часто використовуються в бізнес-середовищі для спрощення комунікації та підвищення її зрозумілості. Класифікація лексичних okazіоналізмів у нових медіа не лише дозволяє систематизувати нові мовні явища, але й демонструє, як мова еволюціонує в умовах сучасних комунікаційних практик, пристосовуючись до нових потреб і викликів [25]. Розглянемо приклад першої групи okazіоналізмів:

(17) *Winston thought for a moment, then pulled the speakwrite towards him and began dictating in Big Brother's familiar style* (Orwell G. 1984, с. 17).

(18) *Потім він підтягнув мовнот до себе та відверто продиктував повідомлення на гібридному жаргоні цього Міністерства* (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(19) *Вінстон на мить замислився, потім присунув до себе диктограф і почав надиктовувати у звичному стилі Старшого Брата* (Орвел Дж. 1984.

Видавництво Жупанського).

Під okazіоналізмом *speakwrite* автор мав на увазі прилад, який використовують члени партії для запису голосової інформації як швидша альтернатива засобам письма. Цікаво те, що цей okazіоналізм має різне написання і може писатися через дефіс. Він складається із лексем *speak* (говорити», мовити) і *write* (писати, нотувати), поєднаних способом словоскладання. Слово відтворено українською способом калькування-скорочення як *мовонот* у перекладі Віталія Данмера, і як *диктограф* – у варіанті видавництва Жупанського.

Але перекладачі передали цей okazіоналізм по-різному. Данмер зробив через змішану абрєвіацію (*мовити – мов, писати – пис, нотувати – нот*), деривацію (додавання суфікса *-o*) та словоскладання. Видавництво Жупанського утворило еквівалент від слова *диктофон* (сприймається як *надиктовувати, диктувати*). Обидва варіанти є вірними, тільки видавництво Жупанського зробило його більш зрозумілим та простим для звичайного читача.

(20) “*You are a traitor!*” yelled the boy. “*You are a thought-criminal!*” (Orwell G. 1984, с. 9).

(21) «*Ти зрадник! – прогорлав хлопець. – Ти думкозлочинець!*» (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(22) «*Ти зрадник!*» – кричав він. *Ти думкозлочинець!*» (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

Okazіоналізм *thought-criminal* передано словоскладанням лексем *thought* (думка) і *criminal* (злочинець). Має значення *людина, будь-яка думка якої суперечить англійському соціалізму*. Цей okazіоналізм пишеться через дефіс, але при перекладі у обох перекладачів він втрачається, а замість нього дві лексеми *думка* та *злочинець* об’єднуються суфіксом *-o* у слово *думкозлочинець*. Як і попередній, цей okazіоналізм переданий за допомогою способу калькування та утворюється способом абрєвіації (*думка – дум*), деривації (додавання суфіксів *-к, -o*) та словоскладання.

(23) *“The Eleventh Edition is the Definitive Edition,” – he said. “We’re getting the language to its final shape, the shape it’s going to have when nobody speaks anything about anything else. When we finished with it, people like you will have to learn it all over again. You think, I dare say, that our chief job is inventing new words. But not a bit of it! **We’re destroying words, scores of them, hundreds of them, every day.** The Eleventh edition will not contain a single word that will be obsolete before the year 2050.*

*He bit hungrily into his bread and swallowed a couple of mouthfuls, then continued speaking, with a sort of pedant’s passion. His thin dark face had become animated, **his eyes had lost their mocking expression and grown almost dreamy**” (Orwell G. 1984, с. 19).*

(24) *«Одинадцятьте Видання це остаточне видання, – сказав він. – Ми надаємо мові її кінцевої форми – форми, на яку вона перетвориться, коли ніхто не буде розмовляти інакше. Коли ми закінчимо з цим, то люди на кшталт тебе змушені будуть вивчати її заново. Ти вважаєш, що я занадто зухвало кажу, що нашим головним завданням є впровадження нових слів. Анітрохи! Ми знищуємо слова – десятки слів, сотні слів, кожного дня. Ми вирубуємо мову до кісток. Одинадцятьте Видання до 2050го року не буде містити жодного слова, що було б застарілим та старомодним».*

«Він жадібно вгризався у свій хліб та ковтав з набитим ротом, а потім продовжував розмовляти з якоюсь педантичною пристрастю. Його худорляве темне обличчя стало живим та жвавим, його очі втратили свій глузливий вираз та вирости до майже мрійливих» (Орвел Дж. 1984. В. Данмер).

(25) *«Одинадцятьте видання буде остаточним, – сказав він. – Ми надаємо мові остаточної форми. Саме так вона виглядатиме, коли ніхто більше не говоритиме жодною іншою мовою. Коли ми закінчимо, людям, подібним до нас з тобою, доведеться вчити мову наново. Ти напевно думаєш, що наше головне завдання – вигадувати нові слова. А ось і ні! Навпаки, ми знищуємо слова – десятки, сотні слів кожного дня. Ми скорочуємо мову до мінімуму. В Одинадцятomu виданні не буде жодного слова, яке застаріло до 2050 року».*

«Він жадібно відкусив хліб і зробив кілька ковтків кави, а потім продовжив говорити з якоюсь педантичною наполегливістю. Його худорляве обличчя пожвавилось, а погляд став якимось замріяним» (Орвел Дж. 1984. Видавництво Жупанського).

Якщо розглянути переклад двох авторів, можна помітити, що фразу *We're destroying words, scores of them, hundreds of them, every day* при перекладі В. Данмер вирішив передати через фразеологізм *Ми вирубуємо мову до кісток*, у той же час видавництво Жупанського дослівно переклало *Ми скорочуємо мову до мінімуму*. В. Данмер замість того, щоб точно передавати слова автора, починає формулювати власні уявлення про текст, хоча йому вдалося зберегти динаміку та передати основну думку.

Водночас, фразу *His eyes had lost their mocking expression and grown almost dreamy* більш яскраво та барвисто передав В. Данмер: *Його очі втратили свій глузливий вираз та вирости до майже мрійливих*, ніж *А погляд став якимось замріяним* видавництва Жупанського. Імовірно, ця трансформація характеризується описовим характером передачі тексту, який є більш зрозумілим для читача. На даному моменті аналізу виникає концепція, що перекладач використав особисту перекладацьку стратегію для роботи з романом, оскільки на етапі описового перекладу логіка авторського тексту вже не могла бути зрозумілою.

Калькування можна спостерігати у перекладі В. Данмера. У фразі *Brother figured as the leader and guardian of the Revolution since its very earliest days* (68, с. 13) В. Данмер дослівно переклав слово *figured* – *фігурував*, а це можна розглядати як зловживання, оскільки в українській мові існує достатньо самобутніх відповідників для цієї концепції. Після огляду перекладу В. Данмера варто відзначити, що часто його творчість не відповідає базовим принципам професійного перекладу художніх творів. Перекладач віддає перевагу буквалістському підходу, що негативно впливає на художній стиль тексту. Відсутність адаптації стилістичних прийомів до українського читача призводить до втрати їхньої ефективності. Крім того, перекладач часто

залишає авторську форму та пунктуацію, що не завжди виправдано, оскільки це порушує правила української мови.

Якщо підсумувати адаптацію від видавництва Жупанського, то можна відмітити використання лексичних та граматичних трансформацій, а саме використання антонімічного перекладу (*nothing was gone from the room – у кімнаті все залишилося, як було*), згортання (*it was perfectly possible – можливо*), лексичне розгортання (*becoming normal – стало звичною справою*), цілісне перетворення (*he did not know with any certainty – він не був на сто відсотків певнений*), спеціалізація (*sister – сестричка*).

Це спроба відтворити українською мовою почуття і думки, які можуть бути зрозумілі лише тим, хто читав роман Дж. Орвелла. Погляд оповідача виявляє чітку позицію та утримує фокус. Третьоособовий наратив зберігає витонченість і передає всю безнадійність і тривогу Вінстона Сміта, а також нав'язливу параною, що є характерною для жанру антиутопії [43].

У підсумку можна стверджувати, що когнітивно-лінгвістичний підхід, який використовує В. Шовкун в перекладі, має ряд переваг. Ці переваги включають збереження оригінального задуму автора, адаптацію до української аудиторії, дотримання правил правопису та пунктуації української мови, уникнення калькування, яке є головною проблемою у перекладі. Це не лише підтверджує важливість оригінального тексту, але й демонструє багатство та естетику української мови. Таким чином, адаптивна стратегія виявилася ефективною у перекладі художньої літератури, де головне завдання – висловити ідеї в формі, яка відповідає національним лінгвістичним та культурним особливостям [36].

Перекладачі антиутопічної літератури неминуче стикаються з численними лексичними та стилістичними труднощами, які виникають у процесі їхньої роботи. Це зумовлено тим, що кожен автор прагне створити унікальну та вражаючу картину ідеального або ж утопічного майбутнього, що зазвичай супроводжується експериментами зі словоформами та граматичними конструкціями. В результаті перекладачам необхідно постійно

вдосконалювати свої стратегії та підходи для ефективного вирішення таких складних завдань [46].

Наприклад, Віталій Данмер застосовував різноманітні методи перекладу, серед яких можна виділити калькування, транслітерацію та аббревіацію. Найбільш часто в його практиці використовувалося калькування, яке дозволяє зберегти смислову структуру оригінальних слів, не ускладнюючи сам процес перекладу. Лексичне калькування, в свою чергу, сприяє відображенню внутрішньої структури слів, що є важливим для точності і вірності перекладу [40]. Це створює можливість передати не лише зміст, але й унікальний стиль автора, що є критично важливим у жанрі антиутопії, де мова та її виразність відіграють ключову роль у формуванні загальної атмосфери твору. Таким чином, перекладачі мають бути готові до постійного пошуку нових рішень і адаптацій, щоб адекватно передати всі нюанси та складнощі, закладені в оригіналі.

Загалом, перекладачам вдається зберегти експресивність часових слів, перекладаючи їх за допомогою калькування та транслітерації. Ще одним способом перекладу часових слів є змішаний спосіб, який дозволяє поєднувати одразу кілька способів утворення [4].

Отже, переклад можна розглядати як складний і творчий процес, що потребує не лише високої майстерності, а й ретельної організації, аналітичного підходу та систематизації кожного етапу роботи. Чітка і логічно побудована структура перекладацького процесу значно полегшує виконання завдань, дозволяючи перекладачу більш ефективно управляти своїм часом, концентруватися на ключових аспектах тексту і визначати основний напрямок, у якому має бути виконана його робота. Класифікація різних підходів до перекладу текстів є надзвичайно важливою для глибшого розуміння мислення перекладача, адже вона дозволяє проаналізувати, які стратегії та методи він використовує у своїй діяльності. Ця класифікація стає основою для оцінки результатів роботи перекладача, оскільки вона не лише допомагає зрозуміти, як відбувається процес адаптації тексту до нової мовної

та культурної реальності, але й забезпечує можливість виявлення сильних та слабких сторін у виконаній роботі. Відтак, усвідомлення різноманіття підходів до перекладу відкриває нові горизонти для вдосконалення перекладацьких навичок, що, в свою чергу, сприяє підвищенню якості кінцевого продукту. Таким чином, систематизація і класифікація перекладацьких стратегій є необхідними елементами, які допомагають перекладачеві досягти успіху у своїй справі.

2.3 Методи збереження іронії, сарказму та алегорії в українській адаптації роману

У романі Джорджа Орвелла «1984» значну роль відіграють іронія, сарказм та алегорія, які автор використовує для критики тоталітарного режиму та викриття подвійних стандартів влади. Ці елементи потребують особливої уваги в перекладі, оскільки від них залежить сприйняття глибини та ідейної наповненості твору [48]. Українська адаптація роману стикається з численними викликами, оскільки збереження цих художніх прийомів вимагає гнучкості та точності у передачі не лише лексичних, а й культурних та емоційних аспектів оригінального тексту.

Іронія в романі «1984» використовується для контрастного показу суперечностей між проголошуваними ідеалами та реальною сутністю режиму. Наприклад, центральне гасло Партії – «Війна – це мир. Свобода – це рабство. Незнання – це сила» – є іронічним по своїй суті, оскільки воно заперечує елементарні логічні принципи. В українському перекладі важливо не тільки зберегти зміст цього парадоксу, але й передати його контекстуальну іронію. Один із методів досягнення цього – збереження конструкцій, близьких до оригіналу, що підкреслюють абсурдність гасел. Український перекладач може використати дослівний переклад з мінімальними відхиленнями, аби зберегти силу іронії та передати сатиричний підтекст [24].

Сарказм Орвелл застосовує як інструмент викриття абсурдності дій

влади та самообману населення, який підтримується пропагандою. Наприклад, в оригіналі є сцени, де головний герой Вінстон Сміт усвідомлює нелогічність того, що відбувається, але змушений прийняти це як норму, бо так вимагає Партія. У таких випадках український перекладач може вдатися до загостреного вираження сарказму через використання зниженої лексики або підкреслення комічних аспектів. Наприклад, переклад реплік з певною гіперболізацією чи додатковим натяком допомагає зберегти критичний тон, властивий автору, і забезпечує сприйняття сарказму українським читачем [19].

Алегоричні елементи в романі «1984» слугують метафоричним відображенням реальних соціальних і політичних проблем. Зокрема, образ Братства та ідея «старшого брата» як символи тоталітарного контролю й опору стають ключовими для розуміння алегоричного сенсу твору. У процесі адаптації український перекладач має звернути увагу на збереження цих алегоричних образів, використовуючи схожі метафори та символіку. Наприклад, «старший брат» може бути перекладений з певним семантичним навантаженням, що викликає у читача асоціації з репресивними системами. Такий підхід забезпечує читачеві зрозумілість алегорії, переданої у межах української культурної та історичної традиції [19].

Збереження іронії, сарказму та алегорії також досягається через підбір відповідних фразеологічних зворотів і стилістичних засобів. Перекладач може вдатися до адаптації, яка передбачає використання українських фразеологізмів, близьких за змістом до оригіналу, або підкреслення комічних та абсурдних ситуацій завдяки певному стилістичному прийому. Такі елементи допомагають не лише передати зміст, але й забезпечити ідейну та емоційну цілісність твору в перекладі, роблячи його доступнішим і зрозумілішим для українського читача [22].

Культурна адаптація передбачає внесення змін до тексту, щоб українські читачі могли краще зрозуміти прихований сенс іронії та алегорії. Наприклад, у разі згадки культурних або політичних реалій, що не мають аналогів в українській культурі, перекладач може використати альтернативні порівняння

або посилення на події, які резонують з українською аудиторією. Це дозволяє зберегти алюзії Орвелла на тоталітаризм, але робить їх більш зрозумілими для сучасного українського читача [17].

Отже, збереження іронії, сарказму та алегорії в українському перекладі роману «1984» вимагає застосування різноманітних методів, які дозволяють передати багатошаровий зміст цього твору. Для досягнення цієї мети важливо використовувати еквівалентну лексику, стилістичні прийоми та культурну адаптацію. Такий підхід забезпечує глибоке розуміння сюжету і тем, закладених автором, а також допомагає зберегти його унікальну художню цінність. Ці методи грають ключову роль у передачі не лише буквального змісту, але й емоційного наповнення, яке є характерним для оригіналу. Еквівалентна лексика дозволяє зберегти смислові нюанси, тоді як стилістичні прийоми допомагають відтворити авторський стиль і ритм. Культурна адаптація, в свою чергу, робить твір більш зрозумілим та близьким українському читачеві, що є особливо важливим для творів з таким складним контекстом. Таким чином, комплексне використання цих методів не лише підвищує якість перекладу, але й зберігає глибину і складність ідей, які намагався донести Джордж Орвелл. Це дозволяє читачеві не лише зрозуміти зміст роману, але й відчувати його емоційний заряд і критичне ставлення до суспільства, що робить переклад не лише засобом передачі інформації, а й самостійним літературним витвором.

2.4 Роль експресивних засобів у збереженні атмосфери роману

Атмосфера роману Джорджа Орвелла «1984» відіграє ключову роль у створенні відчуття безвиході, страху та пригніченості, які характеризують тоталітарне суспільство, зображене в творі. Експресивні засоби – такі як метафори, епітети, порівняння та інші стилістичні прийоми – стають необхідними інструментами для передачі цієї особливої атмосфери в перекладі. Український переклад, прагнучи передати весь спектр емоцій та

вражень, які створює оригінал, використовує такі засоби, аби читач відчув ті ж емоції, що і в англійській версії [18].

Метафори у романі «1984» відіграють важливу роль у розкритті атмосфери всезагального контролю та постійного страху. Наприклад, образ «старшого брата», який спостерігає за кожним кроком громадян, є символом усяюдисущого нагляду, що формує основний настрій твору. У процесі перекладу важливо передати цю метафоричну структуру без змін, зберігаючи силу її впливу на читача. Успішне використання метафоричної мови допомагає українським читачам не лише зрозуміти загальну ідею контролю, але й зануритися в атмосферу тоталітарного суспільства, що пригнічує будь-який прояв індивідуальності [24].

Епітети, як, наприклад, «похмурий», «сірий», «мертвий», що часто використовуються для опису Лондона у романі, передають атмосферу безвиході та пригніченості, які панують у цьому суспільстві. Український перекладач має завдання зберегти ці епітети або знайти такі, що адекватно передають зміст оригіналу, підсилюючи почуття безнадійності. Завдяки таким описам читач чітко відчуває атмосферу пустоти, яка охоплює життя головного героя Вінстона та підкреслює похмуру реальність, в якій відсутні будь-які барви індивідуальності чи свободи [18].

Порівняння Орвелла, часто базовані на контрасті, також сприяють збереженню атмосфери пригніченості. Наприклад, зображення окремих сцен, коли людина постає слабкою, як «комаха під черевиком», або коли певні події нагадують кошмарні фантазії, створюють відчуття постійного страху і небезпеки. У процесі адаптації перекладач може використовувати порівняння, які є зрозумілими українській аудиторії, зберігаючи той же образний ефект, що і в оригіналі. Наприклад, такі порівняння можуть бути адаптовані у межах культурного контексту, щоб український читач глибше відчув настрій роману [24].

У «1984» Орвелл широко використовує алегорію як спосіб передачі соціальної критики. Образи, такі як Міністерство правди, що займається

фальсифікацією історії, або Міністерство любові, що є символом репресій, є алегоричними і одночасно критичними щодо державної влади. Перекладач має не тільки зберегти ці назви без змін, але й передати їхній глибокий алегоричний зміст, щоб український читач зрозумів сатиричний характер твору. Ці образи виконують роль потужних експресивних засобів, що викликають у читача асоціації з авторитарними структурами і посилюють відчуття тривоги та напруги [8].

Ритмічність та повтори, що присутні в оригіналі, також відіграють важливу роль у створенні атмосфери. Повторювані фрази та вирази, що відображають монотонність життя в тоталітарному суспільстві, повинні зберігатися і в перекладі. Наприклад, ритмічне повторення гасел Партії або ключових фраз на зразок «Війна – це мир», посилює відчуття безвиході та безперервного циклу насильства і контролю. Перекладач зберігає ці ритмічні елементи, щоб посилити відчуття гніту, передаючи механічність і однотипність, які пронизують життя персонажів роману [18].

Отже, експресивні засоби є надзвичайно важливим інструментом для збереження атмосфери роману «1984» в українському перекладі. Використовуючи такі засоби, як метафори, епітети, порівняння, алегорії та ритмічні повторення, перекладач має можливість не тільки передати зміст тексту, але й відтворити емоційний і атмосферний фон, створений автором. Ці мовні елементи забезпечують передачу похмурого і гнітючого світу, в якому розгортається дія роману, а також глибоке емоційне забарвлення, яке є основою твору. Завдяки метафорам, що формують яскраві та запам'ятовувані образи, перекладач може перенести українського читача у специфічну реальність, де домінують страх, контроль і безнадія. Метафори створюють багатопланове значення, яке дозволяє читачеві зануритися в глибину проблематики, що піднімається в романі. Епітети, які підкреслюють характер ситуацій і персонажів, допомагають розкрити внутрішній світ героїв, відображаючи їхні емоції та переживання в умовах тоталітарного режиму. Порівняння та алегорії додають особливу глибину тексту, адже вони

дозволяють зобразити складні ідеї, такі як тотальний контроль держави над особистістю, в зрозумілій і доступній формі. Ці літературні прийоми спрощують сприйняття важких тем, допомагаючи читачеві осмислити й пережити критичні аспекти суспільства, яке описується. Ритмічні повторення, у свою чергу, створюють певний настрій і атмосферу, підкреслюючи важливі моменти та емоційні акценти. Вони можуть слугувати як своєрідний ритм, що відображає тяжкість ситуації, надаючи тексту особливого звучання.

Таким чином, використання експресивних засобів у перекладі є абсолютно необхідним для того, щоб зберегти не лише зміст оригіналу, а й дух твору. Це дозволяє читачеві не лише ознайомитися зі сюжетом, а й глибше усвідомити теми та ідеї, що піднімаються в романі. Експресивні засоби роблять переклад багатшаровим і складним, перетворюючи його на самостійний художній витвір, що не тільки відтворює зміст оригіналу, але й передає його емоційну наповненість і художню цілісність. Важливість експресивних засобів в українському перекладі «1984» не можна переоцінити. Вони допомагають не лише в передачі смислу, але й у формуванні глибокого зв'язку між текстом і читачем, що робить переклад важливою частиною літературної традиції і культури. Це забезпечує можливість для читачів не тільки усвідомити критичний погляд Орвелла на суспільство, але й сприйняти його творчість у всій її складності та багатогранності. Таким чином, переклад стає не лише актом трансформації тексту з однієї мови на іншу, але й мистецьким витвором, що має свою власну цінність.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ АНТИУТОПІЙ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»

3.1 Труднощі перекладу авторських неологізмів у романі та їх викладання у навчальному процесі

Роман Джорджа Орвелла «1984» є чудовим прикладом твору, що викликає значні труднощі для перекладачів завдяки наявності численних авторських неологізмів, зокрема мови “Newspeak” (новомова). Переклад цих неологізмів не лише вимагає від перекладачів лінгвістичних навичок, але й передбачає глибоке розуміння політичних, соціальних та культурних контекстів, у яких вони використовуються. У викладацькій практиці ці труднощі можуть слугувати основою для розвитку у студентів навичок критичного аналізу та творчого підходу до перекладу, що є важливим елементом навчання перекладу художньої літератури [24].

Авторські неологізми, такі як “Newspeak”, “doublethink” (двомислення), “thoughtcrime” (думкозлочин) тощо, мають не лише лінгвістичну функцію, але й важливе ідеологічне значення. Для студентів, які вивчають переклад, важливо усвідомлювати, що переклад таких термінів вимагає не лише буквального перекладу, але й збереження глибинних смислів, що стоять за ними. Наприклад, термін “Newspeak” вказує на спрощення мови як інструмент маніпуляції суспільством. Під час викладання цей приклад можна використовувати для пояснення того, як мова може бути інструментом політичного контролю, що дає студентам змогу краще зрозуміти взаємозв'язок між мовою і суспільством.

Переклад “Newspeak” як «новомова» є загальноприйнятим, проте цей термін може нести інші конотації в українському контексті. На заняттях з перекладу можна запропонувати студентам альтернативні варіанти цього терміну, щоб розвинути у них навички критичного мислення та творчого

підходу до вирішення перекладацьких проблем. Наприклад, варіанти «новослов» або «новомислення» можуть бути запропоновані для обговорення з метою збереження негативної конотації мови, яка обмежує мислення.

Стратегія калькування є одним із ключових методів, які часто використовуються в процесі перекладу, особливо в контексті специфічних термінів, таких як “thoughtcrime” («думкозлочин») у романі Джорджа Орвелла «1984». Це явище є яскравим прикладом для пояснення студентам принципу калькування як методу, який дає змогу зберегти оригінальну структуру терміну, одночасно передаючи його значення в іншу мовну систему [20].

Однак під час перекладу таких термінів важливо враховувати, що в українській мові вони можуть виглядати штучно або не зовсім природно. Наприклад, «думкозлочин» може не зовсім вписуватися у звичний мовний контекст, створюючи враження неприродності. Це відкриває можливість для дискусії на заняттях про те, як знайти баланс між точністю передачі смислу оригіналу та природністю звучання у цільовій мові.

Обговорення таких питань допомагає студентам зрозуміти, що переклад – це не просто механічний процес перенесення слів з однієї мови на іншу. Це складний творчий акт, який вимагає врахування культурних і мовних нюансів. Студенти можуть бути заохочені до пошуку альтернативних термінів, які передаватимуть той же сенс, але при цьому звучатимуть більш органічно в українській мові. Це може призвести до формування нових термінів або адаптації існуючих, що не лише збагачує їхній словниковий запас, але й розвиває критичне мислення щодо мови та її еволюції.

Таким чином, використання калькування при перекладі термінів з «1984» є відправною точкою для глибшого аналізу перекладацьких стратегій, що сприяє формуванню в студентів розуміння складності і творчої природи перекладацького процесу.

Окрім калькування, у процесі навчання також можна обговорювати інші перекладацькі стратегії, такі як адаптація чи творення нових слів, які можуть бути надзвичайно корисними у випадках, коли традиційні методи не

забезпечують достатнього рівня точності чи зрозумілості. Наприклад, термін “doublethink” («двомислення») є ідеальним прикладом для практичного завдання. Студенти можуть спробувати знайти найбільш адекватний варіант перекладу, який зберігає концепцію одночасного утримування суперечливих думок [18].

Це завдання не лише стимулює креативність студентів, але й дозволяє їм краще зрозуміти, як працює перекладацька адаптація. Студенти можуть обговорити, які аспекти терміну “doublethink” є найважливішими для збереження в українському перекладі. Важливо взяти до уваги не лише лексичний зміст, а й культурний контекст, у якому цей термін функціонує. Це може призвести до того, що студенти почнуть розуміти, що переклад – це не просто питання вибору слів, а складний процес, що включає аналіз культурних та ідеологічних особливостей.

Крім того, під час обговорення адаптації терміну “doublethink” можна також розглянути, які інші методи можуть бути застосовані для передачі його значення. Наприклад, студенти можуть спробувати створити нові слова, які б передавали суть терміну, або ж проаналізувати вже існуючі терміни в українській мові, які можуть бути використані для передачі аналогічної концепції. Це навчальне завдання може стати відправною точкою для ширшого аналізу перекладацьких стратегій, які допоможуть студентам розвинути навички критичного мислення і креативного підходу до вирішення складних перекладацьких завдань.

Викладання перекладу авторських неологізмів, таких як ті, що зустрічаються у «1984», може включати групові дискусії та аналіз різних перекладів одного і того ж тексту. Наприклад, порівняння перекладів Віталія Данмера та інших перекладачів українських видань роману дає студентам змогу побачити, як різні перекладачі вирішують подібні проблеми. Це навчить студентів аналізувати перекладацькі рішення, а також дозволить їм зрозуміти, що переклад – це завжди пошук компромісів між різними аспектами тексту.

Також можна використовувати вправи на творчий переклад неологізмів,

де студенти створюють власні варіанти термінів, зважаючи на їх функціональне навантаження та контекст. Це сприятиме розвитку креативних здібностей і допоможе студентам краще усвідомити, як працює творча частина перекладацького процесу [7].

Отже, переклад авторських неологізмів у романі «1984» Джорджа Орвелла становить складне завдання, яке вимагає від перекладачів глибокого розуміння як лінгвістичних, так і культурних контекстів. Ці труднощі, які виникають під час перекладу, можуть стати безцінним інструментом у викладацькій практиці, адже вони сприяють розвитку критичного мислення, креативності та усвідомлення взаємозв'язку між мовою і суспільством. Викладання цих аспектів дозволяє студентам зрозуміти, що переклад – це не просто механічний процес, а складне мистецтво, яке потребує ретельного аналізу та творчого підходу. Коли студенти стикаються з труднощами перекладу неологізмів, вони змушені шукати рішення, що спонукає їх до глибшого занурення в текст і контекст. Це, у свою чергу, відкриває можливості для обговорення культурних особливостей, що впливають на значення слів і висловлювань, і сприяє розвитку їхньої здатності критично оцінювати інформацію. Переклад неологізмів також ілюструє, як мова може відобразити соціальні, політичні та культурні реалії, що веде до глибшого розуміння значення літературних творів. Таким чином, акцент на складнощах перекладу авторських неологізмів у класі може перетворити навчальний процес на інтерактивний і динамічний, сприяючи розвитку навичок, які будуть корисними не лише в навчанні, а й у професійній діяльності майбутніх фахівців. Студенти засвоюють не лише техніки передачі змісту оригінальних текстів, але й адаптувати їх до нових умов, зберігаючи при цьому оригінальну авторську ідею та емоційний заряд. Цей підхід формує в них цілісний погляд на мову як на живий інструмент, здатний не лише відобразити динаміку суспільства і культури, але й активно впливати на їх розвиток, сприяти збереженню національної ідентичності, а також адаптуватися до нових соціокультурних умов і технологічних змін, що постійно відбуваються в

сучасному світі.

3.2 Аналіз перекладу стилістичних елементів роману на прикладі ключових розділів

Роман Джорджа Орвелла «1984» відомий не тільки своєю ідеологічною складністю, а й багатшаровою стилістикою, що вимагає від перекладачів особливої майстерності. Стилiстичні елементи відіграють важливу роль у передачі атмосфери тоталітаризму і психологічного тиску, що панують у світі роману. У перекладацькому контексті основними викликами стає відтворення різноманітних мовних реєстрів, таких як суха й формальна мова партійних документів та емоційно насичені монологи героїв. Важливо також розглянути, як аналіз цих стилістичних елементів може бути використаний у викладанні перекладу, щоб допомогти студентам зрозуміти складність передачі стилю в іншій мовній системі [24].

Однією з основних особливостей стилістики роману є використання офіційної та беземоційної мови, що вживається в партійних документах і промовах. Ця мова відображає ідеологічну суть партії, де будь-які відхилення від норми сприймаються як загроза. У ключових розділах, де йдеться про партійні документи, перекладачі стикаються з викликом, як зберегти формальність і водночас передати психологічний тиск, що чиниться на громадян [6].

В українських перекладах романів, таких як переклад Віталія Данмера, офіційна мова часто передається за допомогою сухих конструкцій і пасивних зворотів. Наприклад, фрази типу «Усі дії повинні відповідати інтересам партії» передаються таким чином, щоб максимально зберегти беземоційність і відчуття примусу [52]. При цьому студентам, які вивчають переклад, важливо розуміти, як структура речення і вибір лексики можуть впливати на сприйняття тексту. Аналіз подібних уривків у процесі викладання перекладу допоможе студентам звернути увагу на те, як стиль і тон формують значення

тексту.

У контраст до формальної мови партії, емоційні монологи головних героїв, зокрема Вінстона Сміта, містять глибокі переживання, які відображають внутрішній конфлікт і боротьбу проти режиму. Передача цих емоційних моментів є особливо важливою для збереження драматизму та психологічної глибини роману. Перекладачі часто стикаються з труднощами відтворення цих емоцій у мові перекладу, оскільки інші мовні засоби можуть не передавати той самий емоційний заряд, який міститься в оригіналі [18].

Наприклад, у моменті, коли Вінстон розмірковує про свою ненависть до Великого Брата, в українському перекладі важливо передати відчай і розчарування. В оригіналі Орвелл використовує короткі, рвані речення, які відображають напругу і злам персонажа. У перекладі ці речення можуть залишатися подібними за структурою, що допомагає зберегти той самий темп і емоційний фон.

Цей аспект також є важливим у викладанні, оскільки дозволяє студентам побачити, як емоції можна передати через різноманітні стилістичні засоби: від вибору лексики до побудови речень. Практичні заняття можуть включати порівняльний аналіз уривків оригінального тексту та його перекладу, що сприяє розвитку навичок розуміння стилю та емоційної структури тексту.

Один із важливих аспектів перекладу роману «1984» – це контраст між офіційною мовою партійних документів та особистими роздумами персонажів. Ці дві стилістичні крайнощі створюють напругу між зовнішнім контролем і внутрішнім світом, що відображає боротьбу головного героя з тоталітарною системою. У процесі перекладу важливо зберегти цей контраст, оскільки він є ключовим для розуміння загальної концепції твору [47].

У викладацькому контексті цей контраст може бути використаний для демонстрації студентам, як різні стилі функціонують у межах одного тексту. Студенти можуть вчитися розрізняти стилістичні регістри і працювати над тим, щоб передавати їх у перекладі з урахуванням тонкощів оригіналу. Наприклад, можна запропонувати студентам завдання з перекладу уривків, де

поєднуються формальні та емоційні стилі, що допоможе їм зрозуміти, як перекладати різні типи тексту в одному контексті.

При викладанні перекладу стилістичних елементів роману «1984» важливо звертати увагу на те, як стиль формує сприйняття тексту і які рішення повинен приймати перекладач. Викладач може використовувати уривки з роману для аналізу різних стилістичних реєстрів і запропонувати студентам порівняти переклади з оригіналом. Це допоможе студентам зрозуміти, як тон, ритм і структура тексту впливають на емоційний і психологічний фон роману.

Отже, переклад стилістичних елементів у романі Джорджа Орвелла «1984» є важливим аспектом, який сприяє збереженню оригінальної атмосфери твору. Відтворення формальної мови партійних документів, що підкреслює бюрократичний аспект тоталітарного режиму, а також емоційних монологів героїв, які втілюють їхні внутрішні переживання, вимагає від перекладачів особливої уваги до лексичних і стилістичних засобів. Цей процес не лише технічний, але й творчий, адже кожне слово та вираз можуть змінити сприйняття тексту. У викладацькій практиці ці аспекти можуть бути використані для розвитку у студентів навичок аналізу стилю, що дозволяє їм краще розуміти, як мова не лише передає зміст, а й формує емоції, ідеї та ідеології. Студенти, вивчаючи стилістичні елементи, здатні глибше осягнути, як використання конкретних мовних засобів впливає на читача і створює певний настрій, що характерний для твору. Зосередження на стилістичних аспектах перекладу допомагає студентам розвивати креативний підхід до вирішення перекладацьких завдань. Вони починають знаходити найбільш адекватні відповідники в цільовій мові, які здатні передати не лише буквальний зміст, але й емоційне забарвлення, характерне для оригіналу. Це сприяє формуванню вміння критично оцінювати вибір слів і виразів, що особливо важливо в контексті літературного перекладу, де нюанси можуть бути вирішальними. Таким чином, аналіз стилістичних елементів у процесі перекладу дозволяє студентам не лише вдосконалювати свої навички, але й глибше зануритися у світ літератури, відкриваючи для себе нові горизонти у

розумінні мови, культури та ідеології. Цей підхід формує цілісне уявлення про мову як інструмент, здатний відображати складні людські переживання та суспільні реалії.

3.3 Використання прагматичних стратегій у перекладі культурних реалій антиутопії

Переклад антиутопічних романів, таких як «1984» Джорджа Орвелла, є складним і багатограним процесом, що вимагає від перекладачів використання прагматичних стратегій. Ці стратегії дозволяють передати культурні реалії оригіналу таким чином, щоб вони були зрозумілі читачеві іншої культури, що є критично важливим у випадку з антиутопією, де кожен елемент тексту глибоко пронизаний специфічними історичними, політичними та ідеологічними контекстами [19].

Культурні реалії, які містяться в романі, безпосередньо пов'язані з суспільством, в якому живуть головні герої, і часто є відображенням складних соціальних явищ. Зокрема, у «1984» Орвелл малює картину світу, де ідеологічний контроль, маніпуляція інформацією та історичні перекручування стають звичними. Це ставить перед перекладачами завдання зберегти не лише зміст, а й глибокі конотації, які можуть бути втрачені під час перенесення тексту в іншу мовну і культурну систему [24].

Унікальність стилю антиутопії додає ще більше викликів у процес перекладу, оскільки необхідно знайти баланс між буквальним значенням слів та їх культурними відтінками. Прагматичний підхід до перекладу є особливо важливим у цьому контексті, оскільки він дозволяє адаптувати культурні реалії для цільової аудиторії, враховуючи не лише лексичні, але й культурні аспекти сприйняття. Завдяки прагматичному аналізу, перекладач може точно відтворити специфіку оригіналу, зберігаючи при цьому його емоційний і ідеологічний заряд [47].

Таким чином, прагматичні стратегії в перекладі антиутопій не лише

допомагають передати зміст твору, але й забезпечують збереження його художньої цінності та культурної ідентичності. Це особливо важливо в умовах, коли зміст, який на перший погляд може здаватися однозначним, насправді містить у собі складні і багатоаспектні сенси, що вимагають від перекладача не лише мовних навичок, а й культурної обізнаності та креативності.

Культурні реалії антиутопії Орвелла включають специфічні терміни, концепти та назви, що не мають прямого еквіваленту в українській культурі або мають інше значення в сучасному суспільстві. Наприклад, у романі зустрічаються такі терміни, як “Big Brother” (Великий Брат), “Newspeak” (новомова) та “thoughtcrime” (думкозлочин). Ці терміни стали символами тоталітаризму й контролю, і їх потрібно перекласти так, щоб український читач зрозумів не лише буквальне значення, а й глибинні ідеологічні конотації [20].

Прагматична стратегія полягає в тому, щоб передати ці терміни з урахуванням контексту і функціонального навантаження. Наприклад, перекладачі Віталій Данмер та інші використовують адаптації, які не лише калькують оригінальні слова, а й адаптують їх для цільової аудиторії. “Big Brother” перекладається як «Великий Брат», що зберігає відчуття близькості й одночасно страху перед владою. Таке рішення дає змогу зберегти популярність терміну, але при цьому передає його політичне навантаження [44].

У викладацькому контексті прагматичні стратегії перекладу культурних реалій стають надзвичайно корисним інструментом для навчання студентів, адже вони допомагають розвивати навички аналізу та адаптації культурних особливостей інших мов. Наприклад, під час вивчення термінів на кшталт “Newspeak” чи “thoughtcrime” викладач може запропонувати студентам практичне завдання, яке передбачає пошук адекватних перекладацьких рішень для таких неологізмів. Це завдання спонукає студентів задуматися над тим, як важливо враховувати не лише лексичний аспект терміну, а й його культурний

контекст, в якому він вживається. У процесі виконання цього завдання студенти матимуть можливість дослідити, які асоціації викликають ці терміни у їхньому рідному культурному середовищі та як вони можуть бути сприйняті в цільовій мові. Також важливо обговорити, які концептуальні аналогії можуть існувати між культурами та як це вплине на вибір слів і виразів під час перекладу.

Крім того, такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, оскільки студенти змушені зважати на нюанси значення та контексту, в якому використовуються культурні реалії. Це не лише розширює їхнє розуміння мовних і культурних бар'єрів, але й готує їх до майбутньої професійної діяльності, де навички адаптації і креативного підходу до перекладу є надзвичайно важливими. Таким чином, заняття з прагматичних стратегій не лише поглиблюють знання студентів про мову, але й формують їхню здатність до культурної інтерпретації та комунікації.

На заняттях із перекладу можна обговорювати кілька можливих варіантів перекладу одного й того ж культурного реалію, пояснюючи, як кожен із варіантів впливає на сприйняття тексту читачем. Наприклад, “Newspeak” у перекладах може бути представлений як «новомова». Обговорення цих варіантів допомагає студентам побачити, як різні рішення змінюють культурний аспект тексту. Студенти можуть практикуватися у створенні нових варіантів перекладу або виборі найвдаліших із наявних.

Культурні алюзії в романі «1984» відіграють важливу роль у створенні антиутопічної атмосфери. Вони вимагають особливої уваги з боку перекладача, оскільки алюзії на тоталітарні режими, політичний контроль та інформаційні війни потребують адаптації для українського читача. Переклад таких понять, як “Ministry of Truth” (Міністерство правди) або “Room 101” (Кімната 101), вимагає від перекладача не лише збереження форми, але й пояснення контексту цих явищ [40].

У навчальному процесі доцільно використовувати алюзії як ефективний інструмент для обговорення різних методів перекладу. Це дозволяє студентам

вивчати не лише перекладацькі стратегії, а й культурний контекст, у якому ці реалії функціонують. Алюзії слугують містком між текстом і читачем, адже вони допомагають виявити багатозначне значення слів та фраз.

Студентам можна запропонувати завдання, що включають створення приміток або пояснень до тексту. Це завдання стане корисним для розвитку їхнього розуміння того, як доносити до читача глибший зміст через прагматичні рішення. Під час роботи над такими завданнями студенти зможуть аналізувати, які культурні та історичні елементи впливають на сприйняття тексту, і яким чином їх можна адаптувати або пояснити у перекладі.

Крім того, така практика заохочує студентів до активного мислення, спонукає їх розглядати різні варіанти перекладу і вибирати найвідповідніші в контексті цільової аудиторії. Це сприяє розвитку критичного мислення, що є важливим компонентом професійної підготовки перекладача. Таким чином, обговорення алюзій та їх роль у перекладі стає важливим етапом у формуванні у студентів цілісного розуміння перекладацького процесу, що включає в себе не лише лексичні та граматичні аспекти, але й культурні нюанси, які впливають на сприйняття тексту.

Однією з ключових складових успішного перекладу культурних реалій є врахування сучасного українського контексту. Студенти можуть вивчати, як перекладачі адаптують антиутопічні елементи, використовуючи поняття, які є зрозумілими й актуальними для української аудиторії. Наприклад, у перекладі можна використовувати алюзії на радянський тоталітаризм, що має аналогії з ідеологією та контролем, відображеними у романі Орвелла.

У викладанні перекладу важливо навчати студентів, як шукати культурні паралелі, що допоможуть краще передати ідеї оригіналу. Це можна зробити через обговорення прикладів із перекладів або створення практичних вправ, де студенти зможуть застосувати ці принципи на практиці.

Отже, використання прагматичних стратегій у перекладі культурних реалій антиутопії «1984» Джорджа Орвелла є складним, але водночас

надзвичайно важливим завданням для перекладачів. Це завдання вимагає від них вміння знаходити баланс між збереженням оригінальних значень тексту і адаптацією його до сучасного культурного контексту. Оскільки роман містить багато специфічних культурних елементів, що стосуються як історичних, так і соціальних аспектів, важливо, щоб перекладачі не лише перекладали слова, але й відображали глибший зміст і значення, яке вкладено автором. У викладацькій практиці аналіз таких перекладів дозволяє студентам зрозуміти важливість прагматичних стратегій і їхній вплив на сприйняття тексту читачем. Коли студенти вивчають приклади перекладу культурних реалій, вони можуть бачити, як різні підходи до адаптації можуть змінювати сприйняття твору, вносячи нові нюанси в його інтерпретацію. Це також спонукає їх замислитися про власний підхід до перекладу, формуючи критичне мислення стосовно вибору слів і стилю. Навчальні заняття, які включають детальний аналіз і адаптацію культурних реалій, допомагають студентам розвивати не лише навички перекладу, але й уміння критично оцінювати текст. Вони опанують навички пошуку найкращих рішень для передачі смислу, враховуючи культурний контекст як оригіналу, так і цільової мови. Це в свою чергу сприяє формуванню у них творчого підходу до перекладу, адже вони починають усвідомлювати, що кожен текст вимагає індивідуального підходу та уваги до деталей. Впровадження прагматичних стратегій у навчальний процес є важливим кроком у підготовці майбутніх перекладачів. Вони здобувають не лише технічні знання, а й культурну чутливість, що дозволяє їм краще розуміти складність мовного спілкування в сучасному світі. Це забезпечує їхню готовність до професійної діяльності, де знання мов і культур стає вирішальним чинником в успішній комунікації.

ВИСНОВКИ

Отже, соціальні зміни наукових поглядів були першопричиною і головною рушійною силою виникнення і розвитку утопічного жанру. Саме утопія стала основою для формування тепер уже самостійного жанру – антиутопії, де страх і тривога за майбутнє – все це частина нового витка розвитку людства. Всі ці страхи останніх двох століть втілені в антиутопічній фантастиці.

Роман «1984», який написав Д. Орвелл у 1948 і який був заборонений в СРСР, викликає зацікавленість у багатьох людей сучасності з будь-якого куточку світу. Саме тому було проведено перекладознавче дослідження, під час якого вдалося провести порівняльний аналіз двох протилежних підходів до адаптації художньої літератури та розглянуто особливості лексичних трансформацій при перекладі авторських оказіоналізмів у романі.

При перекладі оказіональних виразів, виникали складнощі, оскільки вони не відображені в словниках, що ускладнює вибір еквівалентного виразу або синоніма для перекладу. Також, перекладачі переносять текст з одного культурного контексту в інший, узгоджуючи значення вихідного тексту зі значенням мовних одиниць мови, на яку перекладається. Іншими словами, завдання перекладача полягає в тому, щоб адаптувати цільового читача так, щоб не втратити емоційно-оцінне забарвлення. Ще однією проблемою є відсутність словника новостворених слів.

У романі-антиутопії «1984» словосполучення утворюються за допомогою основних способів англійського словотвору, таких як деривація, трансформація, складання та скорочення. Основою мови художньої літератури Джорджа Орвелла є класична англійська мова, але більшість слів є неординарними.

У результаті дослідження було встановлено, що крім калькування, створення перекладацьких відповідників, транскрипції, транслітерації, описового перекладу та опущення, перекладачі іноді не передають у перекладі

еквіваленти лексичного рівня або використовують змішані методи перекладу. У процесі перекладу на граматичному рівні перекладачі використовували комбінацію описового перекладу, калькування та перекладацьких відповідників.

На підставі аналізу прикладів було встановлено найбільш оптимальну стратегію перекладу для романів жанру антиутопії. Ця стратегія ґрунтується на когнітивно-лінгвістичному підході, який вимагає від перекладача точного дотримання професійних стандартів та покладається на знання. Замість вважати процес перекладу лише творчим заходом, цей підхід сприймає його як пошук оптимального лінгвістичного рішення. Така стратегія передбачає постійний пошук та вдосконалення техніки, що робить її досить вимогливою, оскільки перед тим, як перекладати текст, його необхідно вивчити.

Адаптивна субстратегія також є важливою складовою успішного перекладу, оскільки завжди мета перекладу полягає в тому, щоб глибше зрозуміти аудиторію. Перекладач повинен завжди пам'ятати, для кого він перекладає та чиє ім'я представляє, оскільки враження, яке отримає читач, залежить від його роботи. Таким чином, когнітивно-лінгвістичний підхід разом з адаптивною субстратегією є найбільш ефективними підходами для перекладу художньої літератури, а тому й для роману-антиутопії Д. Орвелла.

Переклад роману Джорджа Орвелла «1984» – це комплексний процес, який вимагає від перекладача врахування багатьох аспектів: лексичних, стилістичних, культурних та прагматичних. Цей антиутопічний твір настільки насичений унікальними концепціями та термінами, що його переклад стає не лише лінгвістичним завданням, а й культурною адаптацією тексту для нової аудиторії. У результаті аналізу трьох основних розділів, а саме «Труднощі перекладу авторських неологізмів у романі «1984», «Аналіз перекладу стилістичних елементів роману на прикладі ключових розділів» та «Використання прагматичних стратегій у перекладі культурних реалій антиутопії», можна зробити загальний висновок про те, що переклад такого твору, як «1984», потребує комплексного підходу, що охоплює всі аспекти

мови і культури.

Однією з головних складнощів перекладу «1984» є передача авторських неологізмів, що використовуються Орвеллом для створення унікальної мовної ідеології тоталітарної держави. Термінологія, така як “Newspeak” (новомова), “doublethink” (двозначення), “thoughtcrime” (думкозлочин), має не лише мовне значення, але й глибоке ідеологічне навантаження. «Новомова» в романі використовується як інструмент тоталітарного контролю, а тому її переклад повинен передавати як буквальный зміст, так і функцію, яку мова виконує в контексті тоталітаризму. Перекладачі стикаються з проблемою, коли неологізми в оригіналі не мають прямих еквівалентів у цільовій мові, що вимагає креативного підходу. Наприклад, український переклад “thoughtcrime” як «думкозлочин» не лише зберігає буквальный значення, а й акцентує увагу на криміналізації думки як такого.

У викладацькій практиці аналіз перекладу неологізмів допоможе студентам зрозуміти складність створення нових лексем у процесі перекладу та важливість збереження оригінальної концепції. Це вимагає не просто перекладу слова, а й відтворення ідеології, що стоїть за ним. Студенти можуть виконувати завдання з перекладу авторських новотворів з інших творів або аналізувати варіанти перекладу відомих антиутопій, що дасть їм можливість зрозуміти процес адаптації нових термінів у іншій культурі.

Інший важливий аспект, на якому слід зосередитися в процесі перекладу «1984», – це стилістичні особливості тексту. Стилiстика роману відіграє ключову роль у створенні атмосфери постійного страху та тотального контролю. Суха, формальна мова партійних документів є виразом бездушної бюрократії й ідеологічної порожнечі, тоді як емоційні монологи головних героїв показують внутрішній конфлікт між індивідуальністю та тиском системи. Переклад таких різнопланових стилістичних елементів вимагає від перекладача здатності зберегти стилістичну єдність, водночас передаючи різноманітні відтінки мовлення.

Переклад формальних партійних документів може стати викликом через

їхній сухий, фактично бюрократичний стиль, що не допускає відхилень від офіційних формулювань. Такі тексти часто вимагають використання пасивних конструкцій і суворої лексики, що може бути важко передати в перекладі, де стилістична лексика може бути відсутньою або мати інше значення. Емоційні монологи, навпаки, вимагають коротких, експресивних речень, що підкреслюють напругу та відчай персонажів.

У викладацькій практиці цей аспект перекладу можна використовувати для навчання студентів тонкошам перекладу стилістики. Їм можна дати завдання проаналізувати, як змінюється атмосфера в романі при перекладі різних стилістичних елементів. Наприклад, порівняння перекладу партійних документів та монологів героїв може допомогти зрозуміти, як різні стилістичні реєстри впливають на загальне сприйняття тексту. Студенти зможуть краще зрозуміти, як стилістика передає ідеологію, настрій та внутрішній світ персонажів, і навчатися знаходити відповідні стилістичні еквіваленти в цільовій мові.

Третій важливий аспект перекладу антиутопії – це прагматичні стратегії адаптації культурних реалій. У романі «1984» існує багато культурних елементів, які тісно пов'язані з політичною реальністю Англії після Другої світової війни, і багато з них є ключовими для розуміння сюжету. Наприклад, такі поняття, як “Big Brother” (Великий Брат), “Room 101” (Кімната 101) та “Ministry of Truth” (Міністерство правди), мають не лише буквальне значення, але й глибокі культурні конотації, що відображають загрозу та ідеологічний контроль. Переклад цих елементів вимагає врахування не лише мови, а й політичної та соціальної атмосфери, що їх супроводжує.

“Big Brother” може бути перекладений як «Великий Брат», що передає водночас відчуття близькості та загрози. Цей переклад зберігає ідеологічний зміст оригіналу й легко розпізнається читачем у культурному контексті. “Ministry of Truth” перекладається як «Міністерство правди», що підкреслює іронічність функцій цього органу влади, який займається фальсифікацією історії й маніпуляцією фактами.

У викладацькому контексті вивчення прагматичних стратегій перекладу культурних реалій допоможе студентам зрозуміти, як адаптувати текст для нової аудиторії, враховуючи її культурний бекграунд. Це можна зробити через завдання, які зосереджуються на аналізі різних варіантів перекладу культурних елементів або пошуку культурних еквівалентів у цільовій мові. Студенти також можуть розвивати навички адаптації тексту, враховуючи соціальний і політичний контекст, що є важливим у перекладі текстів із глибокими ідеологічними та культурними нашаруваннями.

Одним із важливих висновків, які можна зробити на основі аналізу цих трьох аспектів перекладу, є те, що викладання перекладу антиутопічних творів, таких як «1984», може значно збагатити навчальний процес. Викладачі можуть використовувати цей роман як приклад для демонстрації різних перекладацьких стратегій, які застосовуються до таких складних текстів. Це не тільки допоможе студентам опанувати навички перекладу, але й навчить їх креативного та критичного підходу до вирішення перекладацьких завдань.

Наприклад, переклад авторських неологізмів розвиває у студентів здатність працювати з мовними інноваціями, що є важливою навичкою у сучасній перекладацькій практиці. Переклад стилістичних елементів допомагає зрозуміти, як передавати настрій та стиль оригіналу, а прагматичні стратегії перекладу

Я, Шамрай Надія Сергіївна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Українська адаптація роману Джорджа Орвелла «1984»: порівняльно-перекладацький та методичний аспект» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувалася принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Надія Шамрай

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахмедова, Е. Д. Стратегії і методи англо-українського перекладу засобів мовного втілення еталонів художніх порівнянь. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2020. Випуск 91.
2. Белова О.В. Проблеми збереження авторської стилістики при перекладі художнього тексту. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Вінниця, 2019. С. 95-99.
3. Бойко Я. В. Моделі перекладу в теорії перекладознавства. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-1>.
4. Вотінова Д. О. Застосування перекладацьких стратегій при відтворенні картини світу роману-антиутопії. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу: Всеукр. нак. конф. пам'яті доктора філол. наук, професора Д.І. Квеселевича: тези доп. Житомир: ЖДУ, 2016. С. 16–19.
5. Громова Л. С. Еволюція українського літературного перекладу від часів Київської Русі до сьогодення. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 218 с.
6. Зарічна І. Проблеми передачі іронії та сарказму в англо-українських перекладах. Вісник КНЛУ, 2020. Вип. 17. С. 83-89.
7. Костюк С.М. Лексичні трансформації в українських перекладах англomовної художньої літератури. Вісник ЛНУ ім. Івана Франка. Вип. 45, 2015. С. 56-63.
8. Кулікова І. І. Термін антиутопія в контексті літературного процесу ХХ століття. Актуальні проблеми літературознавчої термінології : науковий збірник. Випуск 2. Рівне, 2017. С. 198–201.
9. Михайленко О. А. Поняття «перекладацькі стратегії» як складова стратегічної компетенції. Педагогічні науки. Випуск 121, 2014. С. 148-154.

10. Мірошник Л. В. Відтворення авторської індивідуальності при перекладі. Сучасні проблеми лінгвістики, 2017. № 9. С. 22-29.
11. Міщенко Т. Історія та розвиток української перекладацької традиції. Київ: Вид-во КНУ, 2014. 275 с.
12. Нідзельська Ю. Базові особливості художнього перекладу як одного з важливих різновидів перекладу у сучасній лінгвістичній науці. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир, 2023. С. 471-477.
13. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія». Випуск 42. Дрогобич, 2018. С. 119-125.
14. Острцова І.В., Піддубна Л.М. Вступ до перекладознавства. Частина 1. Конспект лекцій. НМетАУ: Дніпро, 2016. 58 с.
15. Пашкова Д. Художній переклад і його особливості. Київський національний університет технологій та дизайну. С. 351-356.
16. Пилипенко Ю. В. Відмінності у відтворенні художніх образів в англо-українських перекладах. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія, 2018. № 4. С. 113-119.
17. Савчук Г. В., Дашкова К. В. Особливості перекладу художньої літератури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Випуск 35, 2018. С. 79-81.
18. Соколовський О. Роль перекладача в збереженні стилістики оригіналу. Житомир: ЖДУ, 2016. 242 с.
19. Тимченко І. М. Переклад антиутопій: лінгвістичний та культурний аспекти. Науковий вісник КНУ, 2021. Вип. 15. С. 35-43.
20. Турчак О. М. Поняття «оказіоналізм» у мовознавчій літературі та його мовленнєва реалізація в українських періодичних виданнях кінця ХХ століття. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2013. №2(6). С. 299-305.

21. Ущатовська І.В., Нахаєнко Є.В. Феномен наративу від обмеженої третьої особи в художній літературі. Мовні і концептуальні картини світу. Випуск 69 (2), 2021. С. 136-145.
22. Федоров А. Вступ до теорії перекладу. Київ: Либідь, 2015. 305 с.
23. Фоміна Л.В. Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад» / упоряд.: Л.В. Фоміна – Д.: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2015. 164 с.
24. Цимбалюк Т. Лінгвістичні виклики в перекладі українською роману «1984». Вісник ДНУ ім. Олесея Гончара, 2019. № 12. С. 74-80.
25. Шинкар, Т. Оказіоналізми в мові української преси початку ХХІ століття: функціонально-стилістичний аспект. Соціум. Документ. Комунікація. 2019. Випуск 6. С. 26-41.
26. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. Перекладацькі інновації: матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12–13 березня 2015 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. Суми: СумДУ, 2015. С. 141–143.
27. Barbe K. Irony in Translation. Translating Irony. Theory and Practice in Language Studies. 2013. Vol. 3, No. 4, P. 561-568.
28. Bassnett S., Trivedi H. Post-Colonial Translation: Theory and Practice. London: Routledge, 1999.
29. Beauchamp G. Of Man's Last Disobedience: Zamiatin's «We» and Orwell's «1984». Comparative Literature Studies. 1973. Vol. 10, № 4. P. 285-301.
30. Bell R.T. Translation and Translating: Theory and Practice. London: Longman, 1991.
31. Catford J.C. A Linguistic Theory of Translation. London: Oxford University Press, 1965.
32. Delabastita D. There's a Double Tongue. An Investigation of Shakespeare's Worldplay, with Special Reference to «Hamlet». Amsterdam, 1993.

33. Even-Zohar, Itamar. *Polysystem Studies = Poetics Today*. Durham: Duke University Press, 1990.
34. Fawcett P. *Translation and Language: Linguistic Theories Explained*. Manchester: St. Jerome, 1997.
35. Heyvaert H. On ironical allusions as metalinguistic expressions. *Journal of Pragmatics*. 2001. Vol. 33. P. 655-667
36. Hoeye M., Houghton D. *Contrastive Analysis and Translation*. New York: Routledge, 2001. P. 45–49.
37. House J. *A Model for Translation Quality Assessment*. Tübingen: Gunter Narr, 1981.
38. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. In: Brower, R.A. (ed.) *On Translation*. New York: Oxford University Press, 1959.
39. Koller W. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg: Quelle & Meyer, 1997.
40. Leech G., Short M. *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. London: Longman, 1981.
41. Nida E.A. *Language and Culture: Contexts in Translating*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 2001.
42. Nord C. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1997.
43. O’Connell M. *The Empathic Paradox. Third-Person Narration and John Banville’s First-Person Narratives. Orbis Litterarum*. Toronto : Wiley-Blackwell Publishing Ltd, 2011. P. 427–447.
44. Rabadán R. Equivalence in Translation: Between Myth and Reality. *Translation Journal*, 2012.
45. Rahimi A. *Roadmap to Meaning: Fine-Tune Your Translation Skills*.
URL:
https://www.researchgate.net/publication/274065870_Roadmap_to_Meaning_Fine-tune_Your_Translation_Skills.

46. Reiss K., Vermeer H.J. Towards a General Theory of Translational Action. Manchester: St. Jerome, 1984.
47. Schjoldager A. Understanding Translation. Aarhus: Aarhus University Press, 2008.
48. Steiner G. After Babel: Aspects of Language and Translation. Oxford: Oxford University Press, 1975.
49. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam: John Benjamins, 1995.
50. Venuti L. The Translator's Invisibility. London: Routledge, 1995.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

51. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
52. Гриценко П. Ю. Діалектизм. Українська мова: енциклопедія. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 146-147.
53. Літературна енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.
54. Baker M., Saldanha G. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Routledge, 2009. 704 p.
55. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
56. Makkai A. A Dictionary of American Idioms. Chicago: Barron's, 2004. 396 p.
57. Oxford Dictionary of Idioms / Ed. by J. Siefring. Oxford: OUP, 2005. 340 p.
58. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
59. Random House Webster's Unabridged Dictionary. New York: Random House, 2001. 2256 p.
60. Roget's International Thesaurus / Ed. by B. Kipfer. New York:

HarperCollins, 2001. 1300 p.

61. Shorter Oxford English Dictionary / Ed. by W. Trumble and A. Stevenson. Oxford: OUP, 2007. 3808 p.

62. Webster's New World College Dictionary. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2018. 1728 p.

63. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. Springfield: Merriam-Webster, 2020. 1600 p.

64. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

65. Орвел Дж. *1984*. Переклад з англ.: Віталій Данмер. Кривий Ріг: 2013. 321 с.

66. Орвелл Дж. *1984*. Переклад з англ.: В. Шовкун. Київ: Вид-во Жупанського, 2015. 293 с.

67. Orwell G. *1984*. New York: Signet Classics, 2001. 151 p.

68. Chambers Dictionary of Idioms: English-Ukrainian Semibilingual. Київ : Всеуито, 2002. 475

PE3IOME (SUMMARY)

This research explores the intricate challenges and methodologies in the Ukrainian adaptation of George Orwell's renowned novel *1984*. Central to the study is the analysis of how Ukrainian translators approach the linguistic, stylistic, and cultural nuances of the novel, particularly the complexities presented by Orwell's invented language, Newspeak. Orwell's *1984* is much more than a literary work; it is a profound social and political critique, a dystopian vision warning against the dangers of totalitarianism, ideological manipulation, and the oppressive control of thought and expression. In examining the Ukrainian adaptation, the study focuses on strategies for preserving the ideological intent and satirical tone of Orwell's text, making it accessible and resonant within Ukrainian linguistic and cultural frameworks.

Orwell's novel presents unique challenges to translators, as its dystopian narrative hinges on a language that restricts free thought. Newspeak, the novel's invented language, epitomizes the power of totalitarian regimes to manipulate and control the populace by limiting their means of expression. In Orwell's world, Newspeak serves as an oppressive tool, reducing the language's richness to prevent dissent and reinforce the regime's ideology. This linguistic manipulation is an essential narrative device, symbolizing the preserving this dynamic – an ideologically charged artificial language – while making it understandable to Ukrainian readers requires highly specific translation techniques that balance fidelity with creative adaptation.

Theoretical perspectives in translation studies offer critical insights into managing these challenges. The study relies on established theories of equivalence, adequacy, and functional correspondence in artistic translation, which assert that translation must capture not only the literal content but also the tone, cultural nuances, and intended emotional impact of the original work. Translation is viewed here as a bridge that connects cultures and ideologies, facilitating a profound exchange of ideas. Given the inherently complex nature of literary translation,

especially for a work as ideologically loaded as *1984*, Ukrainian translators are tasked with striking a balance between preserving the text's original meaning and adapting it to align with the cultural and historical context of Ukrainian readers.

The Ukrainian literary translation tradition, rooted in a rich history of adaptation and cultural exchange, plays a foundational role in this study. Ukrainian translators historically have approached literary adaptation with an emphasis on authenticity and artistic sensitivity, recognizing translation as both an interpretive and creative act. In Ukrainian literary history, translation has not only introduced foreign literature to Ukrainian readers but also provided a means of cultural preservation and ideological exchange. Pioneers of Ukrainian translation, such as Ivan Franko and Lesya Ukrainka, sought to bring world literature to a Ukrainian audience while respecting the linguistic and cultural essence of both the original and the target languages. Their legacy endures in modern Ukrainian translations, including those of Orwell's work, where translators approach the text with a deep awareness of Ukrainian cultural sensibilities and the ideological weight of Orwell's messages.

Newspeak represents one of the most formidable challenges in adapting *1984* for a Ukrainian readership. Orwell constructed Newspeak with a specific ideological purpose: to serve as an instrument of the state, curtailing the range of thought and expression by systematically eradicating words and meanings. This language mirrors the oppressive control of the regime, embedding Orwell's satire and critique directly into its structure. In translating Newspeak, Ukrainian translators face the challenge of retaining both its structural restrictions and its symbolic meaning, thereby maintaining the satirical critique of linguistic and ideological control. For instance, Orwell's Newspeak words like "Minitrue" (Ministry of Truth) and "Miniluv" (Ministry of Love) carry layered meanings that require a careful approach to retain their ideological implications in Ukrainian. Translators employ various strategies, including calque (direct translation that retains the structural composition), mixed abbreviation, and transliteration to convey these neologisms in Ukrainian, effectively preserving Orwell's satirical tone.

The Ukrainian language, with its own set of linguistic and cultural features, requires adaptations that retain the meanings of Orwell's coined words without distorting their significance. For example, in the Ukrainian translation of "Minitrue," translators might use a direct calque to capture the word's combination of "mini" and "truth," which conveys the irony of a ministry ostensibly devoted to truth that perpetuates lies. Ukrainian translators strive to preserve the ideological undertones in Newspeak, ensuring that the translated text resonates with readers and accurately reflects Orwell's critique of propaganda and authoritarian control. This delicate balance between linguistic precision and cultural accessibility allows the Ukrainian adaptation of *1984* to communicate the same themes of ideological suppression and manipulation central to the original work.

In addition to lexical challenges, stylistic elements such as irony, sarcasm, and allegory are integral to the novel's thematic depth. Orwell's use of these techniques intensifies the narrative's critique of authoritarianism, highlighting the absurdities and contradictions of the totalitarian regime. Ukrainian translators must preserve these stylistic nuances to convey the novel's critical tone, requiring careful word choices and cultural adaptations that mirror the original work's emotional and ideological impact. For example, Orwell's ironic reversal of terms like "war is peace," "freedom is slavery," and "ignorance is strength" serves as a satirical commentary on the regime's propaganda tactics. Translators can retain the impact of these contradictions through minimal alteration, allowing the irony to remain evident and potent in Ukrainian, thereby preserving Orwell's criticism of state manipulation. This process entails selecting words and expressions that, while faithful to the original, also resonate with Ukrainian readers in a way that echoes the inherent absurdity and irony of the regime's slogans.

A comparative analysis of various Ukrainian translations, including those by Vitaliy Danmer and Zhupansky Publishing, illustrates the range of approaches to translating Orwell's unique stylistic and thematic elements. Each translation reflects different priorities in handling Orwell's invented language, political symbolism, and allegorical content. For instance, some translators focus on preserving the structural

integrity of Newspeak words, while others prioritize cultural accessibility, opting for terms that resonate more naturally within Ukrainian linguistic conventions. This variation demonstrates how translation itself can be an interpretive act, with each approach adding a distinct interpretative lens through which Ukrainian readers engage with Orwell's work. While one translation might closely mirror the structural elements of Newspeak, another may adapt terms to align more closely with contemporary Ukrainian language, reflecting each translator's unique understanding of Orwell's ideological critique. Through this comparative approach, the study highlights how each translation version can contribute to a deeper, multifaceted appreciation of Orwell's themes, offering Ukrainian readers varied perspectives on *1984*'s cautionary messages about the dangers of unchecked authoritarianism.

Educationally, the research underscores the value of translating *1984* as an instructive tool for teaching translation methodologies, particularly for aspiring translators in academic settings. The challenges inherent in translating Orwell's work serve as a case study in the balance required between fidelity to the original text and adaptation to cultural context. By examining the techniques used to tackle complex texts, students can gain insights into the processes of linguistic and cultural adaptation, as well as the broader role of translation in ideological and artistic expression. The study's findings reinforce the importance of fostering a nuanced approach to translation, particularly when dealing with works that are not only culturally significant but also carry intense political and ideological weight. This focus on translation as an educational practice highlights its role as a bridge between cultures, allowing new generations of readers to engage with classic works through a contemporary, culturally resonant lens.

The significance of translating *1984* into Ukrainian extends beyond the technical aspects of linguistic conversion. By adapting Orwell's cautionary tale for a Ukrainian readership, the translation serves as a conduit for ideological engagement and cross-cultural dialogue. Orwell's themes of surveillance, ideological control, and the perils of totalitarianism resonate on a universal level, but translating them into Ukrainian allows these themes to be explored within a distinct

cultural and historical context. This translation process transforms *1984* into a shared cultural artifact, bridging the gap between Orwell's original English-speaking audience and Ukrainian readers who now encounter his work in a form that reflects their own linguistic and ideological realities. The translation thus becomes an act of cultural exchange, enabling Ukrainian readers to reflect on the novel's themes of power, freedom, and control from a perspective that is both globally relevant and uniquely personal.

This research demonstrates that the successful translation of such ideologically complex texts requires a nuanced understanding of both the source and target languages, as well as a sensitivity to cultural and ideological subtleties. Translators become mediators of Orwell's cautionary narrative, preserving the spirit of his critique while adapting it to align with the expectations and conventions of Ukrainian readers. By doing so, they ensure that Orwell's message about the dangers of authoritarianism retains its potency, allowing readers across linguistic and cultural divides to engage with the work's universal themes. Each translation, shaped by its own interpretative lens, adds layers of meaning to Orwell's work, underscoring the role of translation as an art that extends beyond mere linguistic equivalence to encompass cultural interpretation and ideological resonance.

The Ukrainian adaptation of *1984* serves as a compelling example of how translation facilitates intercultural understanding and ideological reflection. By engaging with Orwell's narrative of ideological suppression and linguistic manipulation, Ukrainian readers are invited to examine their own relationship to language, identity, and power. The translation, therefore, is not merely a replication of the original text; it is a reinterpretation that infuses Orwell's narrative with new cultural and ideological significance. Through this process, *1984* transcends its original English-speaking context, becoming a universal story that speaks to the struggles and aspirations of readers worldwide. This research highlights the transformative potential of translation, affirming its role as a vehicle for cultural expression and ideological exchange in an increasingly interconnected world.

In conclusion, the Ukrainian translation of *1984* exemplifies the complexities

and possibilities inherent in translating literature rich in ideological content. Translators of *1984* undertake the dual responsibility of preserving Orwell's original messages while ensuring they are comprehensible and culturally relevant to a new audience. By retaining the ideological weight and satirical tone of Orwell's language, they allow Ukrainian readers to engage with the novel's cautionary messages in a way that aligns with their cultural and historical context. This analysis reaffirms that translation, especially of politically significant literature, is both a technical craft and an art form that enriches the cultural landscape, connecting diverse linguistic communities through shared narratives that address universal social and political challenges.

Keywords: *Ukrainian translation, George Orwell, 1984, Newspeak, translation strategies, ideological critique, cultural adaptation, linguistic nuances, totalitarianism.*